

ПОЛИЦИЈСКИ ГЛАСНИК

СТРУЧНИ ЛИСТ ЗА ПОЛИЦИЈУ БЕЗБЕДНОСТИ И АДМИНИСТРАЦИЈУ ПОЛИЦИЈСКИХ И ОПШТИНСКИХ ВЛАСТИ

УРЕЂУЈЕ ОДБОР МИНИСТАРСТВА УНУТРАШЊИХ ДЕЛА

СЛУЖБЕНИ ДЕО

Његово Величанство Краљ Петар I, благоволео је на предлог Министра унутрашњих дела, а на основу тачке в. члана 103. закона о општинама, потврдити:

за председника општине београдске, Косту Главинића, професора техничког факултета Велике Школе у пензији, кога је општински збор изабрао, без права на уживање пензије из државне касе, по своме пристапу, за време док је на положају председника општине београдске.

Из канцеларије Министарства унутрашњих дела, ПМ 21084, 11. августа 1903. год. у Београду.

Указом Његовог Величанства Краља Петра I., на предлог Министра унутрашњих дела, а по саслушању Министарског Савета, решено је:

да се Никола Стаменковић, досадањи председник општине вароши Београда, који је указом од 28. марта ове године постављен за председника општине вароши Београда као професор Велике Школе, — стави на расположење.

Из канцеларије Министарства унутрашњих дела, ПМ 21085 11. августа, 1903. год. у Београду.

Указом Његовог Величанства Краља Петра I., на предлог Министра унутрашњих дела, а по саслушању Министарског Савета, решено је да се:

Ђорђе Јовановић, писар прве класе среза таковског; и

Драгољуб К. Стојановић, ванредни писар друге класе начелства округа чачанског, и вршилац дужности писара среза студеничког, на основу §. 76. закона о чиновницима грађанског реда, — у интересу државне службе, из исте отпусте.

Из канцеларије Министарства унутрашњих дела, ПМ 21436 17. августа 1903. год. у Београду.

Указом Његовог Величанства Краља Петра I. на предлог Министра унутрашњих дела, одобрено је решење Државног Савета од 7. августа тек. год. Бр. 4247 које гласи:

„Одобрава се Министру унутрашњих дела, да на оправке зграда и подизање оградног

зида на кругу женског одељења болнице за душевне болести, може утрошити суму од 4413.19 динара, по ревидисаном плану и предрачуну, и ову суму ставити на терет партије разних материјалних трошкова Министарства Гл. XXXVIII бр. 185/2 санитарског буџета ове 1903. године, предвиђене на оправке и доправке болница и других санитарских грађевина.“

Из канцеларије Министарства унутрашњих дела, ПМ 7639 8. августа 1903. год. у Београду.

РАСПИС

Свима окупљеним начелствима и Управи вароши Београда.

Никола Т. Ђорђевић, олд. баруница, писменом од 19. априла ове год. представио је, да у овдашњој вароши, од дужег времена, обавља баруницу радњу. Међутим, да му се у последње време онемогућавао рад у овоме послу од стране полицијске власти, због тога, што му није било могуће да се тачно придржава постојећих правила за држање и продају барута, динамита и других распрекавајућих материја, па је молио:

1, да му се дозволи да може држати до 100 клгр. барута у магацину, који му је у дворишту. А то је да може имати бар по 10 до 12 кила барута од сваке врсте;

2, да се одреди најмања количина динамита и патрона пушчаних и револверских, коју може држати у радњи, како би могао без препреке вршити продају и ове робе;

3, да се регулише, да ли је потребна дозвола полицијске власти за сваку количину барута, динамита и патрона, или да се до извесне количине може продавати и без ове дозволе;

4, да се расправи питање о томе: да ли је потребна ова дозвола полиц. власти за продају свију врста барута, или само за извесну врсту и коју;

5, да ли се може вршити продаја речене робе и по датој дозволи ма које полицијске или општинске власти у Србији.

Уједно да се утврди и то, да ли је потребно и оним лицима, којима је барут потребан по њиховом занимању да дозвољу траже за оваку куповину, или да им се издаје дозвола на годину дана, или за које друго одређено време са одређеном количном или без обзира на количину;

6, да се уреди и регулише продаја барута у убојним слагалиштима, тако да и ова буде подвргнута такој истој контроли и надзору у погледу лица, које купује, као што се то захтева и код приватних продаваца.

Поводом овога, Министар унутрашњих дела, у споразуму са господином Министром војним, проучио је ово питање и нашао следеће:

Члан 3. закон о производњи и продаји барута, динамита и осталих распрекавајућих смеса гласи: Барут ће Држава сама производити и према потреби отворити барутна слагалишта. Куповина у тим слагалиштима и продаја барута слободна је. Према томе тражење уверења од купаца барута при куповини мање количине, који се са наведеном законском одредбом, поред тога што се купци тиме јако штете. Претпоставимо случај, који је без сумње врло чест, да ко од купаца жели да купи 1. клгр. рударског барута, кога је цена 1.80 и 1.70 динара од килограма, и да би га купити могао мора поред дангубљења и других непријатности да плати још и 2.50 динара за молбу и уверење полиц. власти.

Овако отежавање продаји барута худи нашем рударству и потрошњи барута, а потрошачи су онет приморани, да или барут набављају са стране на недозвољен начин или недозвољеним путевима да долазе до њега у земљи. И у ствари осетно се приметило, да се у последње време барут несразмерно мање троши но ранијих година.

Из наведених разлога, а с' обзиром на одредбу поменутог закона, у сагласју са Господином Министром војним, нашао сам, да за куповину барута купцима нису потребна никаква уверења од стране полиц. власти, пошто је према поменутом закону продаја и препродаја барута слободна.

У погледу држања веће количине барута од 10 килограма у дућанима у којима се барут продаје и споредним зградама дућанским, продавцима се може дозволити држање у дућанима највише до 3 клгр. и то сваких пола килограма у засебном суду; у споредним пак одељењима зграде дућанске у згради у дворишту, у сваком одељењу највише до 5. килограма, и то сваки килограм у затвореној кутији од блеха.

Укупна количина барута како у самој згради дућанској, тако и у зградама у дворишту, не сме прећи више од подесет килограма.

Препоручујем начелству — управи — да ово одмах саопшти свима продавцима

барута и других распрекавајућих материја у своме подручју, и стара се да се ово наређење тачно врши.

ПБр. 17.891.
11. августа 1903. год.
у Београду.

Министар
унутрашњих дела,
Стој. М. Протић с. р.

Какво треба да је потврђење полицијских власти на сведоџбама о имовном стању и занимању, па да одговара правилима Г. Министра Правде код 4. тачке §. 471. грађанског поступка?

Свет, Јањић

По спору Николе С. М., ковача, противу Јоце Н. такође ковача за издање тапије, првостепени суд пресудом од 27. септембра 1902. год. № 12921 досудио је тужиоцу тражење, кад је нашао да је овај доказао тражење а поднетим уверењем у тужби, које одговара пропису § 471 грађ. поступка, да тужени није земљорадник, *већ се занима ковачком радњом, од које себе и породицу издржава.*

Ову пресуду одобрио је и Апелациони суд у свом I одељењу 14. новембра 1902 г. под № 4656.

Но, по жалби тужене стране, Касациони суд (II одељење) 28. Јануара 1903 године, № 11.308₀₂ поништио је Апелациону пресуду са ових разлога:

„Погрешан је разлог првостепеног суда зајечарског, чију је пресуду од 27. септембра 1902. № 12921 одобрио Апелациони суд горњом својом пресудом, да уверење, које је тужилачка страна у тужби поднела о занимању туженог одговара §. 471 грађ. суд. поступка.“

„По тачци 4. §. 471 гр. суд. поступка и правилима Господина Министра Правде од 4. фебруара 18741 В№ 254 (зб. XXVI стр. 14) тачка 11. тражи се, да такво писмено буде потврђено среском полицијском влашћу, која је дужна такође претходно извести се о истинитости даног сведоџанства.“

„Како се из поменутог уверења суда општине зајечарске од 6. фебруара 1898. № 589 види, да је среска власт под 6. фебруара 1898 год. № 994 исто потврдила на основу исказа потписаних одборника, то према наведеном, такво уверење не одговара пропису тач. 11. поменутих правила, па је Апелациони суд погрешно, кад је пресуду првостепеног суда одобрио на основу онаквог уверења, *већ је требао да изиште од тужилачке стране друго потпуније, па по том даље уради по закону.*“

Апелациони суд примио је ове примедбе и наредио је дослеђење у смислу примедба Касационог суда.

Тужбе за уништај јавних продаја учестале су.

Да не претерамо, али можемо казати поуздано, да међу предметима грађанским, који долазе на разматрање Касационог суда, има $\frac{1}{8}$ којима се тражи поништај јавних продаја. Међу овима пак има добар део, у којима се тражи ово са тога узрока, што

уверење о „наглавици“ и занимању дужнога, — не одговара тач. 11 под а, б, в, и последњем одељку ове тачке, правила Министра Правде код §. 471, грађанског поступка.

У овој тач. 11. б, стоји ово: „ово писмено да буде потврђено среском полицијском власти, која је дужна такође претходно извести се о истинитости даног сведоџанства.“

Према овоме, полицијска власт има да се извести о истинитости уверења, које је издао кмет и три општинара његове (који тражи уверење) општине, да он (дотични) има преко отуђујућег имања још пет плугова земље и кућу с плацем¹⁾, па онда да потврди то писмено.

У место овога ево како раде полицијске власти (у округу — окружне а у срезovima — среске).

Кад добију „сведоџбу“ (општинске власти махом је зову „уверење“) од општинског суда, које по правилу треба да потпише кмет и три одборника о наглавици или занимању дотичнога, она стављају оваково потврђење:

„Истинитост потписа и печата суда општине самаилске, као и садржину овог уверења а на јемство на њему потписаних одборника, тврдим по званичној дужности.“

№ 2161

17. фебруара 1903 год.

Краљево.

По наредби
начелника среског,
писар

(М. П.)

Лазар Т.

Како су судови позвани да се по званичној дужности старају да прибаве доказ о „наглавици“ од „дотичне стране“ (распис Министра Правде од 1. децембра 1886 год. № 5258 у зборнику 42; стр.: 310)²⁾ што им је уједно и дужност да пазе, да ли те сведоџбе одговарају закону, а кад им је и то дужност, онда би се огрешили кад би примили ову сведоџбу са онаким потврђењем, јер да је Господин Министар Правде хтео, да се задовољи само сведоџбом кмета и три општинара, он не би тражио, да ова овери и среска власт на начин, како је наведен у тачци 11 б; наведених правила.

Дотични пак чиновник, нека бира начин, на који ће се извести о истинитости даног сведоџанства.

¹⁾ Овоме благодетељу земљорадника, да му се, за приватна потраживања, не сме да прода пет плугова земље и кућа са плацем, народ је дао врло zgodан назив „наглавица“, те ћемо га и ми употребити кад говоримо о овом благодетељу.

²⁾ Има олука Касационог суда № 5665 и 8143₀₂ и № 4703 у којима се тражи да сам суд, званично пише, дотичној полиц. власти, за овакву сведоџбу, но ми мислимо, да је ова коју исписасмо под № 11308₀₂ правилнија, а за доказ ево да наведемо баш пропис тач. 11 са тач. а ових правила. Ево шта ова вели: „Ако би земљоделец... да отуђи, дужан је: а; да докаже сведоџбом..... с плацем.“

Тражи се дакле, да сам продавац поднесе овакву сведоџбу. Тако је и по мало час поменутог распису од 1886 године. Да испишемо како је баш и у овом распису: „Да би се ово спречило, Министар правде позива тај суд, да он, у свакоме предмету, који се тиче земљоделчеве земље, по званичној дужности пазе и изискује, да се поднесе правилном прописани доказ и о томе, да дотични земљоделец, који имање отуђује, има преко отуђујућег имања још пет плугова земље и кућу с плацем.“

На овако тумачење, дотичне тачке Касационог суда, чули смо општрије замерке, неких полиц органа, али немају право.

Оба одељења Касационог суда (II и III) који се баве грађанским споровима, са малим изузетком, деле ово мишљење; а види се да је ово прихватило и Апелационо, јер није дало противразлоге.

Наклоност онима, чије се имање продаје, или нерасположење према извршним органима, апсолутно је искључена у касационих судија, бар колико је нама познато.

Међу Касационим судијама било је увек, па и сада, који су служили и у полицијској струци; па су им познате и све тешкоће једног извршиоца, али, код оваквих наређења, која се односе на ово питање, — искључена је свака двоумица.

Одговорност алкохоличара

Д. Ђ. Алимпић

(Свршетак)

Легран у своме делу „О лудилу код дегенерисаних“ (Париз 1886), а поводом говора о алкохолу предака и његовом утицају на потомке, вели ово:

— Алкохол предака један је од најмоћнијих фактора дегенерације, и обратно:

— Све дегенерисане личности одате су пороку ишанства.

— Потомци алкохоличара дегенерисани су.

Студирајући хроничне алкохоличаре по азилима у Америци, д-р Минор констатовао је, да се штетни утицај алкохола провлачи кроз 5 генерација.

Није без интереса и овај пример, који наводи Морел, да би доказао штетни утицај алкохолног наслеђа.

Један човек од добре радничке фамилије, одао се врло млад пијанству и умро је услед хроничног алкохола, оставив за собом 7-ро деце. Двоје од њих умиру у раној младости услед конвулзије, треће луди у 22 год. и умире као идијот, четврто покушава самоубиство и постаје доцније ужасан идијот, пети је мизантроп, који прекида сваке односе са фамилијом, шесто дете (кћи) хистерично је, и најзад, седмо (син) одличан је и врло интелегентан радник али пати од врло јаке нервозе.

Д-р Линије са своје стране додаје ово:

— Ако се броју душевно оболелих од алкохола дода још и број идијота, малумника и глупака, рођених од родитеља алкохоличара, увидеће се лако: да 50% болесника имају за узрок своје болести алкохол.

Нису, међутим, ретки случајеви, у којима се алкохол злоупотребљава као средство одбране. Многи и многи злочинци опрали су се, само помоћу њега свога злочина, а колико ће их тек бити у будуће, који ће, на рачун његовог распростирања, умаћи друштвеној правди! Али, ако се, у место посматрања само површине, сиђе на

дно; другим речима, ако се питање о одговорности алкохоличара буде оставило стручној оцени савесних вештака, на које неће моћи утицати ни речитост браниоца ни урођена бојажљивост поротника „да не огреше душу.“ — неурачунљивост алкохоличара не може и неће бити прокламована док се претходно тачно не утврди: је ли његов нервни систем био у толикој мери поремећен, да је слободна воља у моменту извршења дела, морала бити са свим потиснута.

Помињемо опет, да ће бити веома опасно по друштво, ако се неодговорност алкохоличара буде објавила на основу површног посматрања, или због познатих „алкохолних навика.“

Нису ретки, напротив врло су чести случајеви, у којима су оптужени алкохоличари, одмах сутра дан по ослобођењу, вршили нове и још страховитије злочине.

У своме делу „О душевно оболелим злочинцима.“ Моте, у потврду овога, наводи: како је један хронични алкохоличар онога дана када је 9. пут ослобођен због извесног злочина, отишао кући и на мртво име испребијао жену а за тим дохватио своја два мала детета и треснуо их о зид. Кад су два жандарма, на запомагање женино, прискочили у помоћ, бесни алкохоличар је једног бацио низ степенице а другоме је отео тесак и са истим нанео му неколико опасних рана. Ухваћен најзад на улици и одведен у један азил, он се убрзо тако променуо и смирио, да га упраник истог у мало није пустио у слободу.

Исти писац и у истом делу наводи нам још и овај пример, који му је лично познат:

Био сам, вели, сведок страховитог узбуђења, или боље рећи негодовања, које је произвело на присутне ослобођење једног паликуће од стране бовеског суда. Овај млад, и по изгледу веома снажан и здрав човек, а при том и вредан радник, беше извршио у току од 4 год. преко 23 палевине. Све ове палевине вршене су редовно у први сумрак, и увек у очи недеље или каквог другог празника. Младић овај, на кога нико не сумњаше, беше, међутим, епилептичар са урођеним нагоном за уништавање туђе имаовине. Нагон овај био је толико јак, да је врло мала употреба алкохола била довољна, да га надражи и изазове на злочин. Кад је порота, убеђена од стране вештака о болести овог несрећника, донела одлуку о његовој неурачунљивости, приватни тужиоци и сведоци јавно су протестовали. У целој ствари они су разумели само то, да ће њихова имаовина и у будуће бити изложена пожару, и да зато не могу наћи заштите у закону.

И доиста, човек се после сваког оваквог случаја мора озбиљно запитати: шта ће, на крају крајева, бити од друштва и његове сигурности?

Ево какав је одговор на постављено питање дао д-р Емил Дортел у своме делу „Криминална антропологија и одговорност судског лекара,“ поводом говора о неурачунљивим личностима у опште:

— Било да се злочинац огласи за урачунљивог било за болесног, — не сме се никад изгубити из вида његова измишљот у друштву, које може само тако постајати, ако сигурност сваког његовог члана посе-

бице буде чувана од свију осталих. У замену за многобројне користи од живота у заједници, људи су морали пристати и на извесне обавезе. Све што би реметило овај друштвени уговор, па ма како се то звало, мора се, у интересу заједнице, издвојити и учинити безопасним. Полазећи са овог гледишта, све данашње теорије о неодговорности појединаца, имају врло мало вредности. Интерес друштва захтева да се оно брани и заштићава и пред овим интересом пада све. Није тешко разумети, после овога, да у казни за повреду друштвеног уговора треба гледати накнаду друштвене штете. Изузетака од овога нема нити сме бити, али има разлике у начину наплате ове штете. Само у овом смислу, и ни у ком другом, може се чинити разлика између нормалних и болесних створења.

— То су лекари вештаци, који имају ту деликатну дужност да решавају о судбини ових последњих. Веома је тешко, скоро немогуће, прописати тачно принципе којима би се они имали руководити у вршењу овог тешког задатка, али се у главном, може рећи: да све оно што је из области патологије, треба послати у азил а све оно што је из области морала у затвор. Крећући се између ове две крајње границе, лекар мора најбрижљивије, али уједно и са највећом резервом, испитивати поједине случајеве и изрицати свој суд. Маса је злочинаца, који се од нормалних бића разликују само својим злочиним. Хтети од њих направити болеснике само зато, што су се могли решити иа извршење једног дела, која узбуђује наше осећаје и нашу савест, значило би радити нешто против здравог разума. Неспорећи ни најмање утицај болесног наслеђа, ми смо само слободни запитати: има ли кога међу нама који се потпуно сâм и по своме слободном нахођењу, дакле без икаквих утицаја са стране, креће и развија у животу? Починјући још од хришћанског учења о урођеном греху па све до данашњих савремених теорија, — све философске школе утврдиле су неоспорни утицај спољне средине у којој се креће и развија наш живот, на сам овај живот.

— Поједине од ових школа ишле су, у овом правцу, тако далеко, да су сасвим негирале утицај слободног самоопредељења, док су друге, напротив, доказивале: да је душа човечја слободна и да је, према томе, сваки човек у могућности да победи наследне утицаје својим осталим добрим особинама. И ми лично овога смо мишљења, у прилог кога нека послужи и овај пример:

— Ако све личности са болесним наслеђем упоредимо са личностима, чији се физички организам одликује каквим већим аномалијама, рецимо у органима за кретање, опазимо одмах да ове последње немају оне гипкости и лакоће у ходу, које су својствене личностима са здравим организмом, али да ипак могу ићи и иду где хоће, не падајући и не посрћући у ходу. Шта више, њихова окретност развија се у директној сразмери са тешкоћама које на путу сусрећу, а нису ретки случајеви да се аномалије појединих њихових органа са свим губе пред посведневном употребом и усавршавањем ових органа, у чему, понекад, превазилазе и здраве људе.

— Ово што вреди за личности са не-савременим физичким организмом, може се у свему применити и на личности са болесним наследним утицајима. Ма колико били јаки и неповољни ови утицаји, ипак су они увек нижи од нашега ја, односно од наше слободне воље, која доминира над свима осталим силама и од које почиње свака наша радња све дотле, док су наша свест и интелигенција нетакнуте. Сви остали утицаји, т. ј. они који нису у стању утицати на нашу свест и интелигенцију, односно на наш нервни систем, из области су морала и могу се благовремено парализовати другим, да их назовемо „срећним“ утицајима, као што су: васпитање, свакодневни примери, занимање, брак, па, најзад, и сâм рад.

После изложеног сваки ће се, надамо се, сложити с нама у томе: да је Дортел имао пуно права кад је казао: „Болеснике у болницу, кривце у затвор.“

Сматрамо за дужност напоменути, да смо се, у изради ових редака, поред већ поменутих Дортелове Криминалне антропологије служим још и овим делима: „Les irresponsables devant la justice“ par A. Riont „Etude Anthropométrique sur les postilueés et les voleuses“ par le D-r Pauline Tarnovsky, „Etude médico légale sur l'alcoolisme“ par V. Vetault и „Човек као злочинац“ од М. П. Јовановића („Полиц. Гласник“ за 1899 г. стр. 193—345).

Американска зверства

као доказ колективних преступа

У једном од прошлих бројева „Полиц. Гласника“, претресано је питање о колективним преступима и говорено је о томе, како су колективни преступи још страшнији од индивидуалних преступа.

Оно што су радиле американске војске на филипинским острвима, што је познато под именом „Американска зверства“ потпуно потврђује тај поглед. Коса се човеку диже у вис, и крв се буквално леди у жилама, кад се читају ти ужаси, које су хладнокрвно чинили војници и официри те земље, која сматра себе као цивилизовану и просвећену. Доиста, тако звана „турска зверства“ бледе пред оним, што се је чинило на филипинским острвима. Свако наравствено осећање било је угашено у савести тих људи, који су чинили нечувена зверства, и који су прибегавали средњевековним средствима, да би одрешили језике урођеника и да би их навели да издају своје саплеменике. Војно правосуђе у Америци трудило се да угуши та дела, кад му је било поручено да их испита. Председник Рузвелт морао је да се умеша, и сам лично да изрази своју непоколебљиву вољу, да се кривци позову на суд. Истина је на послетку била откривена. Искази сведока били су многобројни и убиствени. То што они саопштавају прелази сваку вероватност. Читајући њихове исказе, и најблажији духови, они чија је филантропија прешла у пословицу, као на пример Андрија Карнеџи, узвикују „Ту не може бити речи о праштању или сажаљењу. С убицама та-

галских заробљеника треба поступити као што је поступио лорд Киченер с два аустралијска официра. Њих треба стрељати.“

Истребљивање читавих маса црвенокожих, на далеком западу, остаје мрачна страна у американским летописима, коју по изразу најбеспристраснијег историка те епохе, Дена (Dunn), није могуће читати, а да се човеку очи не напуне сузама; али при читању онога што су радили на Филипинима, црвен стида мора обасути лице свакога грађанина Уједињених Држава Америке. Ту је истребљивање било још зверскије и подлије него оно, због којег Лас Казас окривљује шпанске освајаче Мехике, предавајући их вечној срамоти. Факти, који су се десили на Филипинима, тог су истог рода, и може се замислити да су такви у опште обичаји потомака Пена, Вашингтона и Франклина. Они остају срамна жиг на части американске војске, и остаће тако исто неизгладиви, као и њихово истребљивање црвенокожих. Да би се човек уверио о томе треба само прочитати ово што ћемо навести:

У марту месецу 1901 год. једне североамериканске новине „Northampton Herald“ које се штампају у држави Масачузету, објавиле су писмо сержана Чарлса Рили, из 26-ог добровољачког пука. У њему је описан начин, на који је вођен рат на Филипинима и ту се је говорило овако:

„У Гвимбалу нас стигне извидница Гордонова, њих је било четрдесет људи, сви на коњима, и ми смо одмах видели да ће бити весеља. Дошавши у Игбарас, ми смо нашли у њему потпуно мирно становништво, али смо одмах увидели да се „налазимо на вулкану“. Председник (начелник племена), свештеник и један отменији човек, доведени су били на велику сеоску пијаци и њих су подвргли испитивању. Председник није хтео одговорати. Њега вежу и стану да му сипају воду. Баце га на земљу преврну га на леђа, и онда му почну сипати воду у уста, која су насилно отворили, док је у исто време један од нас гњечио му жемљудац, да не би умро од те операције. То му је одрешило језик. Стари лисац одмах је тражио милости, и признао је кад су га по други пут испитивали и тражили од њега тачније исказе, требало је угостити га „другом дозом воде“ пре него што добију признања. У воду су метнули соли, да би она успешније дејствовала.“

То писмо сержана Рили, обично је целу американску штампу. Догађаји, на које је оно указивало, десили су се 25. новембра 1900 год. Председник, којег су испитивали, био је родом с острва Понеј. Он је уживао опште поштовање својега племена. Од њега су хтели да дознаду, и то су дозnavали таквим насилњем, број урођеника који су се бунили, каквим су оружјем располагали и какве су позиције заузимали. Председник тај био је стар човек. Његова дубока старост требала је пре да улије американским војницима осећање сажаљења. Њега су мучили водом зато, што он није хтео да изда своју браћу и да их преда смрти. Сержан Рили не говори да ли је и он био у броју тих целата. Али како било, тек он у своме писму другу, који га је саопштио новинама „Northampton Herald“ налази, да је тај начин вођења рата не само приро-

дан него и користан. И у место да он жали жртву, он јој се смеје, и назива председника, човека племенитог и преданог својој ствари „Стари лисац“ (Crafty old fellow).

Узнемиреност, изазвана тим саопштењем, дошла је до војног департмана, али он нађе у њему само ситан факат, који не вреди пажње више власти, која се ограничила само на то, што је просто објавила да је оно измишљено. Међутим, факат је био истинит, и, као што су потврдиле и друге сведочење, ни из далека нејединствен. Мучење водом било је систематички примењивано. Друго писмо које је писао Михајило Сни, из 9-ог пука редовне војске, потпуно потврђује саопштење Сержана Рили.

Ево шта пише Сни: „Одмах чим смо приспели у Самар, ми смо били послани у експедицију у шуме, које су око града. У инструкцијама нама је поручено, да гонимо устанике који су се по казивању тамошње полиције, крили по пећинама и кланцима. Урођеницима је било наређено да не излазе из града. Сви они, који су бегали у гору, излагали су опасности свој живот. Сваки други дан поручник Шефел слао је одред војника у извидницу у град, под командом официра. Ја сам неколико пута суделовао у тим одредима. Нама су биле издате одређене и строге наредбе, кога год ухватимо у гори да га убијемо. „Клати псе и свиње“ таква је била наредба, — без разлике узраста; али треба казати да ми нисмо стрељали децу за то што на њих нисмо ни једанпут наишли. Наређено нам је било тако исто, да извлачимо од заробљеника све могуће исказе о устанку, и да би добили те исказе да прибегавамо мучењу водом. Истина да је многим од нас, и скоро свима, то било непријатно, али ми смо се морали покоравати, иначе бисмо се изложили најсуровијим казнама. Ја сам гледао, кад су мучили водом више од двадесет Филипинаца. Ми смо их мучили у гори, где су нам падали шака, али су били многобројни случаји мучења и у селу, где је био одред.“

Начин примене тог мучења био је грозан. С почетка су се војници трудили, да добију од заробљеника све што му је познато било о устаницима. Ако он није хтео да говори, њему су везивали руке на леђа, и бацали га на земљу лицем ка небу. После тога гурнули су му у уста стакло с разбијеним дном, и користили су се тим да би могли сипати много воде. Ја сам гледао како су, на тај начин, усули по два три чабра воде у желудац овога или онога урођеника. Тело је се надимало и добијало је размере два или три пута веће од природнога размера. Онда су човека вукли по земљи, да би тиме учинили да избаци из себе сву воду коју је прогутао. После тога то се мучење понављало. Урођеник, наравно није хтео ништа признати, и војници су му поново гурали грло разбијеног стакла у уста, раздирући месо. Свршивши мучење водом, заробљеника су стрељали. Ако је казна извршена иза града, или у шуми, мртво тело бацали су исима. Ја се сећам врло добро једне од таквих екскурзија прошлога новембра, једне светле ноћи кад је сијао месец. Један урођеник убио је војника. Мене пошљу с одредом од седам људи, под командом Сержана Нелсона, да би га ух-

ватио у пећини. Ми га нађемо заједно са седам других урођеника. Сви су они били стари људи. Они су се били завукли у колебу. Старци су били безопасни. У колеби ми нисмо нашли другога оружја осим два болос (дуги кајиши с куглама на крајевима, којима се лове коњи). Борбе није било. Ми смо напали на њих неочекивано. Тумач урођеник засипао их је питањима. Они нису хтели да одговарају. Онда полицајац, који је такође био урођеник, повеже све старце, и построји их у ред. Позади њих ископају јаму, и сержан нам нареди да се постројимо пред тим несрећним заробљеницима и да их стрељамо. Ни један није остао жив. Ми смо их све убили и они су попадали у јаму; ми их оставимо ту и вратимо се у логор, и поведемо собом и убицу.“

Војни департман придружи писмо Мишела Сни ка писму Рилијевом, не испитујући ништа даље ни по једном ни по другом писму. Признања у таквим стварима, сматрана су не само да су без вредности, него су још налазили да би било непатриотично обрађати на њих пажњу. Један од генерала, чији је ауторитет врло велики, тврдио је, да треба тужити сваке новине, које штампају такве документе. И додао је он томе, да сваког писца чланка, који осуђује војне операције против Филипинаца, треба обесити као кривца у државној издаји. Нико није протествовао, казна извршена над оних седам старца, који нису чинили ништа рђаво, који нису имали оружја, и које су стрељали без икаквог суда, није била показана ни у рапорту, и остала би непозната, да случајном околношћу писмо солдата Сни није пало у руке једног новинара, који га је штампао.

Мало по мало, поред свих напрезања официра да запуше уста сведоцима, дознало се, да је мучење председника Игбараса било још грозније, него што је причао сержан Рили. Други сержан тог истог пука добровољаца, Едуард Девис, открио је да су мајор Глен, поручник Концер и војни лекар Лајон „надгледали мучење водом“. Несрећни председник, прича Девис, ужасно је дрекао, као животиња, коју секу, очи су му биле страховито разрогачене за све време, док је трајало страшно мучење, и кад су његови целати најзад решили, да је некорисно настављати мучење и даље, и кад су одвезали жртву, он је остао неколико сати са онакаженим лицем, и грчевито стегнутим удовима. Поред свега тога, његово стање није уливало ни мало жаљења ни официрима ни војницима. Он није могао доћи себи ни кад су га метнули на коња, да би послужио као пратилац својих мучитеља. Није познато каква је била даља судба начелника урођеника. Да ли су му поклонили живот или су га стрељали као и оних седам старца? Само су у dossier-у почивали сви такви документи, а војне су власти и даље биле потпуно мирне и спокојне.

Каплар Џон Барнет из 28-ог пешадијског пука, прича шта је он својим очима видео: „У вече 16-ог септембра 1900 год. мучили су водом, у мом присуству, председника Тасија, града од 1200 становника. Њега су одвели у једну бамбусову колебу,

и тамо су га официри војске Уједињених Држава стали саслушавати. По њиховој наредби, војници га одмакну од зида колебе и главу му затуре назад. Затим му метну међу зубе бамбус, који му није давао да затвори уста. И затим су стали да сипају на њега воду целим чабровима. Вода је падала на њега озго, текла по челу и продираше у ноздрве и уста. И најмањи покушај да дише носом морао би га довести да се угуши, за то је устима непрестано гутао воду, кад је се од прогутане воде био толико надуо, да је могао пренути, њега су принуђавали, гњечећи желудац, да избљује воду. Тада му је тумач рекао: *Habla*, што значи говори! Тај човек слабим гласом прошапује — „Ја ништа не знам колико има устаника, који се налазе у околини града. Мучење су поновили, али још строжије по томе, што су *метнули сацуна у воду*, кад је било готово да се угуши он да знак да хоће да говори. Мучење зауставе. Он падне на земљу, у несвест. После га поврате себи“.

Крај те трагедије није познат, али га је лако себи преставити. Ако је председник Тасија искусно исту судбу, као и председник Игбараса, — а због чега би с њим поступали милосрдније? — он је претрпео до краја она мучења, којима је био изложен његов претходник. Сва је разлика у томе, што су место соли овде употребили сапун.

Да чујемо сад сержана Меркурија из 35-ог добровољачког пука.

„Ја сам провео годину и по дана у Лузону, и скоро сваки дан сам гледао како су мучили Филипинце, да би их натерали да открију прибежишта устаника, количину њиховог оружја и убојне спреме. Ја сам гледао кад су урођеници, који су служили у полицији, *узимали блато*, кад нису имали воде, да би мучили Филипинце, на које се сумњало да код њих има сакривеног оружја. Призор је био тако одвратан, да је командујући мајор заповедио војницима да прекину то мучење и онда се удалио. Али чим је мајор отишао, мучење се је поновило. Поручник Хуг — главни профос (*provost-marechal*) с официрским чином продужио је то. Његова је дужност да пази на поредак и дисциплину, да наређује затварање криваца, да пази на извршење осуда и т. д.). Сан Мигуела, најчешће је од свих присуствовао при мучењу, водом којом су мучили урођенике. Чим су му довели кога сумњивог човека, он га је одмах излагао испитивању. Ако човек није хтео одговарати, поручник Хуг дозивао је мучитеље и предавао им га у њихове руке. После неколико минута слали су одред у испитивање. Сваки је знао шта то значи, кад нису давале нарочите инструкције односно испитивања, коме треба да се подвргне урођеник, да би их натерали да признаду оно, што су желели да дознају, то се само по себи подразумевало да их треба мучити водом. Једна петина оружја, отета од Филипинаца, била нам је издана, захваљујући мучењу. Испитивачи Макабебе само су и знали да доносе оружје. Они су га налазили сакривеног по путевима, куда је пролазила патрола, или су га сакривали по црквама, по гробовима, у бамбусу, који подупише колебе. Војници су се брзо уверили да је за откривање

оружја добро средство мучење водом и у велико су се њим користили. Официр, који је наређивао мучење, није никад био по чину виши од капетана, али су сви други официри врло добро знали да се мучење стално примењује, нико га није забрањивао.

Само тим начином могуће је било насилно добијати оружје. Пуковник Памер није хтео оставити ни једног испитивача Макабебе у граду, и ако су га они уверали да ће наћи 500 пушака у Болидону, никад се наравно у рапортума не помиње о мучењу водом. Одред су шиљали у рекогносцирање и кад је се враћао, командир је уносио у рапорт, да је било „сукоба“ с Филипинцима, и да је одузето толико и толико пушака. Доцније се показивало, да је убијено два три урођеника, али је цео пук врло добро знао, да је њих убило мучење водом. У главној команди претварали су се као да мисле да су ти урођеници стрељани. Између командира одреда и самих одреда постојало је велико супарништво: сваки је се за себе хвалио да је он отео више пушака.“

Као што се види из тих исказа очевидаца, американски солдати хвалили су се један другом својом свирепости. И оно што саопштава о томе војник Џон Монаген из 35-ог добровољачког пука, показује се као врхунац несавесности и зверства:

„Кад заробимо каквог Филипинца, ми му говоримо *Habla! habla!* (говори! говори!). Скоро увек он одговара по *habla* (нећу да кажем!) и одричући маше главом. Тада који било узвикне: — тај јунак хоће лимунале! Тако се обично називало мучење водом. И њега поје одма (водом). Обично смо нас четворо држали јунака, два за ноге, два за руке. Њега су обрнули на леђа и држали му уста отворена. После тога сипали су у њега велику количину воде. Кад је почео да преврће очима и да се грчи, њега су дизали и говорили му *habla!* Понекад није требало много воде да би га натерали да каже где је сакривено оружје и убојна спрема. Али врло често морали су сипати три ведрице, а видео сам случајева кад су му сасули и пет ведрица. Кад су га поново дизали на ноге и он опет упорно ћутао, њега су онда јако ударали пеницом у лице или у груди. Ја сам видео Филипинце, који су прогутали толико воде, да је се она изливала из уста. Ма колико да су сипали више није могло ући. Један пут смо заробили једног Филипинског мајора. Те официре најтеже је натерати да говори. Од њих није лако добити извештаја. Њему су толико сипали воде да умало није умро, и поред свега тога није проговорио ни речи. На послетку се наши војници уплаше и позову лекара. Он нареди да га јако дрмају и преврћу, док није одахнуо. За тим га баце у бамбусову колебу. Ја сумњам да је он оздравио. Он је био и сувише измучен.

Други пут ухватимо шест Филипинаца. То је било од прилике у седам часова изјутра, после изласка из Сан-Мигуела. Ми смо знали да код њих има сакривеног оружја, али они нису хтели казати где је. Онда им вежемо руке и провукавши бамбусове палице по мишке и под колена, однесемо их тако до једног малог залива, где их спустимо, док их вода није покрила преко главе. Пет људи држало је сваког Фили-

пинца под водом, кад су мехурови ваздуха, који су се појавили на површини воде, показали да је се заробљеник доста нагутао воде, њега су дизали из воде, да би могао да одахне; за тим су га поново гњурали у воду. Могао би човек помислити да људи тако везани не би могли ни да се макну али су се наши Филипинци тако вртили да су солдати с великом муком држали их под водом. Али смо најпосле дознали где је сакривено оружје.“

Тако су поступали војници онога народа који наивно уображава да је он на челу прогреса, и у чијим војеним законима постоје и такви параграфи као што су: *Military necessity disclaims acts of perfidy* (војна потреба не допушта издајничке радње.) И други још одређенији *Military necessity does not admit torture or extort confessions* (војна потреба не допушта мучење ради тога да би се изазвало признање.)

Мучење водом и сваковрсним насиљима, не исцрпљује све терористичке начине Американаца на Филипинским острвима. Ево шта тим поводом саопштава каплар Ричард О' Бријен из 26-ог добровољачког пука:

„27 децембра је дан мога рођења. Ја никад не ћу заборавити призоре, којих сам био сведок тога дана. Ми смо полазили ка граду кад је издана била наредба да не заробљавамо. То је значило, да треба стрелати сваки живи створ, који се сретне или угледа: мушко, женско, децу. Први сержан наше чете први је пуцао. Он на један пут опали на једног малог дечка, који је силазио с планине у град. Мали Филипинац, који није био погођен, скочи на земљу и почне бегати на траг у шуму. Пола туцета куршума били су послани за њим, али без успеха. Пуцњи из пушака привукли су пажњу селских становника. Они су гомилама излазили из својих станова, плачући и кукајући пошто нису знали шта то значи. *Они нису показивали ни најмање отпора, нити икаквог неурителства. Њих су без милосрђа стрелили! мушке, женске и децу.* Они, који су остали у животу, сакрили су се, или су ужаснути побегли. За њима су почели да јуре и многе су на месту убили. Два старца, с белим знамењем у рукама и држећи се за руке, без сумње два брата, приђу војницима молећи их за милост. Њихове су главе биле са свим беле, они су ишли посрћући погнути под теретом година. Сви ми, и ја, и моји другови ужаснули смо се, кад нам је наш командант подвикнуо: — Стрелај! Оба старца била су с места убијени. После тога ми уђемо у село. Један болестан човек, који се је дигао с болесничке постеље, појави се на прагу своје колебе. Њега с места убију, и он падне на прагу своје куће. У том рату ми смо употребљавали куршуме *дум - дум*, али нисмо знали како се они зову. А и шта нам је требало да то знамо; кад нам је било добро познато њихово дејство.

У другом крају села једна мајка, која је на грудима дојила мало дете, и око које су била још два детета, молила нас је за милост. Она се бојала да изађе из своје колебе, која се, како ми се чини, случајно запалила. Она је расејано гледала на по-

жар, а деца су била ужаснута. Али нико није пружио руку да их спасе. Они су сви изгнули ужасном смрћу; смрт их је чекала, ако она изађе из колебе, а смрт им је претила, ако она у њој остане. Мати се бојала американских солдата више него ватре“.

Ту су коментари излишни. Факти су доста речити, да се човек ужасне.

А нарочито ту пропада вера у значењити прогрес. Није узалуд казала једна францускиња:

„Plus ça change et plus c'est la même chose“. (Што се више мења, све више једно исто).

Американски војни департаменат није обраћао никакве пажње на све те факте. Данас је познато, да су њему стално слати рапорти официра о филипинској кампањи, али је доказано и то, да су неки извештаји уништени. Како било, тек војни суд у току целе године није радио. А кад се је десило да се саставе, он је скоро увек допуштао олакшавајуће олодности и шта више и признавао да су кривци невини. Многи од њих нису ни позивани пред суд. Поручник Хагедорн признаје, да је он давао заробљеницима да једу врло слана јела, и по пуна два дана није им давао да пију, мучећи их жеђу, под врелим зрацима тропскога сунца. Али за то поручник Хагедорн није био позват пред суд, и није претрпео никакву казну. Цела ствар била је узета као један неспоразум. Поручник Хуг признаје, да је он видео покушаје, да урођенике муче водом неки американски солдати. Он то назива покушаји. Мајор Гарднер, бивши грађански губернатор у провинцији Табајос, износи у званичном рапорту, да су урођеници, предани под његову управу, били мучени, стрељани и њихове куће спаљиване, при чему су ти пожари називани американска празнична весеља. Тај рапорт мајора Гарднера био је извађен и сакривен, и секретар војног департамента Рут није никоме о томе говорио, те нико не би о њему ништа ни знао, да он није поново изнесен филипинској иследној комисији. Међу тим, мајора Гарднера назива познати и незадовољни губернатор Тафт „одличним администратором“ и жали само што су између Гарднера и официра настале несугласице... Без сумње зато, што га је савест терала, да баца више светлости на оно што се радило на Филипинима.

А ево шта казује тај мајор Гарднер: — „Вођење војске, спаљивање села, пуштошење, мучење урођеника водом и другим начинима, да би добили од њих извештаје, сурово поступање с урођеницима у опште и друге такве ствари, измениле су и сасвим искорениле осећање расположења према нама и изазвале дубоку мржњу. Такво стање ствари, по мом појимању, може само посејати семе непрекидне буне против Уједињених Држава у будућности. Ми сваки дан гомиламо све више непријатеља. Ако је већ преко потребно прибегавати таквим начинима, то је боље поверавати их урођеницима војницима, да одговорност за њих не би падала на народ Уједињених Држава.“

Да напоменемо да мајор Гарднер не критикује и не осуђује та зверства. Он ништа више допушта и то да она могу бити

преко потребна; он просто из макијавелског рачуна тражи, да та зверства врше урођеници, да не би прљала америкаску заставу. Он признаје да је за умирење филипинских острва мучење водом рђаво средство, али само по себи то средство њега не узбуђује.

При свем том, председник Рузвелт наредио је, да се поведе најозбиљнија истрага. Како је поступило војно правосудје испуњујући вољу председника? Оно је истина предало неколико официра војном суду, али само форме ради. Да узмемо на пример процес мајора Јолера. Он је предан суду окривљен што је кажњавао урођенике Самаре, без икаквог суда. Он одговара:

— Под мојом командом било је педесет људи, и ја сам ишао с њима у извидницу по унутрашњем делу Самаре. Ми смо имали великих мука. Десет од мојих људи помрли су од умора, други су полудели од врелога сунца. Ми смо истина убијали урођенике, али за то што ови нису хтели да нам кажу где можемо наћи хране.“ И додаје он „Ми смо били принуђени да строго поступамо с тим урођеницима. У многим случајима морали смо их везивати за дрва и прогресивно их кажњавати.“

А то прогресивно кажњавање било је у томе, што су им пробијали куршумима руке и ноге, један пут или два пут дневно. То је био низ лаганих мучења. Човек кога су тако рањавили, није умро од један пут, него после три четири дана. За тим мајор Јолер изјављује: — „Такво поступање било је сурово, али за нас преко потребно; у осталом издава је била наредба да никога не штедимо. Генерал Смит дао је мени инструкцију да убијамо и палимо. „Што више будете убијали и палили, говорио је он мени, тим ћу ја бити задовољнији.“ Није требало да заробљавам, него да пустим Самару и да је претворим у ужасну пустињу. Ја сам питао генерала Смита до којег узраста могу кажњавати. Он ми је одговорио „Све који имају више од десет година.“ Ја сам предао ту наредбу мајору Портеру, говорећи му: — Није могуће претварати рат у истребљење жена, деце и старца.“

Војни суд оправдао је мајора Јолера и поручника Деја, који је служио под његовом командом. Само се један протест дигао против те пресуде: протест генерала Чафија (Chaffee), који је водио филипинску експедицију. Он признаје, да се мајор Јолер налазио за време самарских покоља у особитим физичким и умним приликама, које у неколико скидају с њега одговорност, и да је он попустио пред наредбама генерала Смита и притиском својих војника тек онда, кад га је болест сасвим збунила. Та околност смањује његову кривицу, али безусловно правдање јесте заблуда и погрешка.“

Неки американски журнари, судећи о том мишљењу генерала Чафија, говоре да осуђујући официре војске, којој је он био главни командант, он је намеравао да спасе част своје војске и своје земље, одклонивши од себе одговорност за мучења. Али други, на против, тврде да је требало да генерал Чафи прикрије све своје официре, не искључујући и мајора Јолера и поручника Деја. А има их и таквих, који траже да

се суди том издајнику хероја и налазе да њега треба обесити за издају, или у најмању руку отаузити га из службе.

Један од судија, врло уважен у Уједињеним Државама, примио је репортера, који се је био јавно да га интервјуише, и новине су овако донеле тај разговор:

Питање: Ако би се нашло, да је Јолер крив за та дела, која му приписују, би ли он био осуђен на смртну казну, и да ли би га могли стрељати?

Одговор: Не. Он није вршио убиства. Изајужни урођенике строгим казнама, он је радио без личног мотива. Ту нема предумишљаја, који се јавља као основ окривљења у убиству. Најстрожија казна, на коју би га могли осудити, то је — отпустити га из војске;

Питање: А генерал Смит би ли био осуђен на смрт, ако би се доказало да су истинити факти, који му се приписују?

Одговор: Не. Случај с генералом Смитом такав је а fortiori као и случај с мајором Јолером и другима.

Председник Рузвелт тражио је да генералу Смиту суди војни суд. Он је био ослобођен, онако исто као и мајор Јолер.

ПОСТУПАЊЕ С МЛАДИМ ЗЛОЧИНЦИМА И НАПУШТЕНОМ ДЕЦОМ

(Наставак)

„§ 57. који би имали пуних дванаест година, али још не би навршили пуну осамнаесту, па би учинили какво кривично дело с разбором, то се имају противу истих следећа наређења применити:

„1. Ако се дело казни смрћу или вештом робијом, то се онда има применити казна од 2—15 год. робије.“

„2. Ако се дело казни заточењем, то се онда има применити од 3—15 година заточења.“

„3. Ако се дело казни робијом или другом којом врстом казне, то ће се онда одмерити иста казна од минимума до половине максимума дотичне врсте.“

„Ако је припрећена казна робија, то се има заменити затвором од истог трајања.“

„4. Ако је дело преступ или иступ, то се, у веома лаким случајевима, може изрећи укор.“

„Ни у ком случају не могу се осудити на губитак грађанске части, или губитак кога другог грађанског права, а такође не могу доћи под полицијски надзор.“

„Казна лишења слободе има се извршити у нарочито удешеним заводима за млада лица.“

Казнимост младих злочинаца од 12—18 г. зависи, дакле, од њихове разборитости у моменту извршења крив. дела. Овим законским наређењем хоће оно исто да се каже, што у кривичним законима других држава „моћ распознавања.“

Тумачење овога последњег појма веома је оспорено, особито значење ове речи немачког законодавца. Пође ли се за смислом речи, то онда закон захтева од судије,

констатовање зреле разборитости једног младог злочинца у моменту извршења крив. дела, да је дакле казнимост свога дела могао да разуме и појми. Законодавац је, дакле, у погледу младих преступника створио привилегију, *полазећи од тачке гледишта урачуљивости*, наређујући према томе констатовање умне зрелости од стране судија а што се у неколико и код одраслих узима у обзир.*)

Но веома је тешко констатовати, да ли је млади злочинац одиста у моменту извршења крив. дела довољну разборитост имао, према се за казнимост крив. дела захтева „довољна увиђавност да је исто казнимо.

Када је судија за поимање једног конкретног крив. дела довољну увиђавност констатовао, онда се противу младог злочинца има применити олакшавајућа казна горе пом. § 57. крив. закона, јер законодац полази увек од тачке гледишта, да је млади злочинац делао са мање урачуљивости, и да је због тога и његова кривица мања, па зато мању казну и заслужује.

Када је, пак, извесно младо лице какво крив. дело учинило, а међутим, у погледу сазнања казнимости истог није довољну увиђавност имало, то се онда исто у једном таквом случају има огласити за невино. Суд има да назначи у пресуди, да ли да се злочинац својој фамилији преда или да се упути ком заводу за васпитање.

Таквих завода, о којима § 56. крив. зак. говори а којима се има једно такво младо лице предати, има врло мало у Немачкој; у Прајској су четири таква завода установљена: у Бопарду у Штајнфелду (Рајнској провинцији), у Ваберу (код Касела) и у Конрадсхаеру (код Данцига).

2. Окренемо се успеху нашега законодавства.

На основу закона за Немачко царство уведена је 1882. г. стална контрола у погледу кривице: за злочинства, преступе и поједине иступе (просјачење, скитње, блуд итд.) Због тога ћу као полазну тачку 1882 год. узети, и ја отворено кажем, да се доле поменути бројеви злочинства и преступа тичу закона за Немачко царство.

У години 1882. је због таквих преступа 30719 младих злочинаца од 12—18 година осуђено било, у 1889. пак 36790 од којих 5518 бејаху у поврату. Док се број свих осуђених, у овој години, увеличао са 12%, дотле се је број младих попео на 19%. Дакле број свих осуђених младих у год. 1889 бејаше већи него у 1882.

Од осуђених младих, према годинама старости од 12—15 год. у год. 1883 : 10544, у години 1889 број се попе на 13300; од 15—18 год. у години 1883 : 19422, у год. 1889 : 23499.

*) Врло је оспорено, да ли се овим речима неће судија то да покаже, да је он дужан урачуљивост младих да подвргне особитом испиту, те како би себе омогућио у погледу констатовања исте. Увиђавност казнимости није претпоставка урачуљивости, јер се намера односи само на поједине моменте а не на кривично дело (Erliehvorsatz, nicht Verbrechenvorsatz). Радња извесног младог лица може да буде кривична и ако је исто без увиђавности делао а тако исто и јатаковање, учешништво трећих. (Упоорење различитих мишљења: Хелшнер, Лист, Виндинг итд.

У првом случају од 12—15 год. старости бејаху већ једном 1230 кажњени, у другом од 15—18 год. 4385 и то све због злочинства и преступа.

Због просте крађе бејаше у години 1889 : 17498 младих злочинаца кажњено и то од 12—15 год. 7895, а од 15—18 година 9603.

Док од свих осуђених, у опште за сва кривична дела, број младих износи 10%, дотле је број њихов у сразмери свих у опште осуђених због крађе 21%.

Због опасне крађе (§ 243 крив. зак.) и због крађе у поврату (§ 244) бејаше број младих осуђених 2915 т. ј. 25% од свих осуђених због опасне крађе и крађе у поврату, између којих 1253 злочинаца бејаше у старости од 12—15 год.

Због паљевине било је у години 1889. 135 младих осуђених између 419 случајева свих осуђених у опште, дакле 32%. Број младих криваца због паљевине се је од 1882—1889 год. попео на 10%.

Због кривичних дела противу наравствености из § 170—179 крив. зак. између свих осуђених 22% су младих.

Због угаје бејаху у години 1889. 1695 младих (478 у добу између 12—15 год. и 1217 у добу између 15—18 године) т. ј. 10,7% између свих осуђених; због преваре 1596 младих (411 у добу између 12—15 године), дакле 95% свих осуђених. Због повреде туђих ствари износи број младих осуђених 15,8% свих осталих; 2029 младих лица је због повреде туђих ствари осуђено. Број младих од 18—21 год. у години 1889 износи: 16158 мушких и 5666 женских лица, између којих 11316 бејаху већ једном осуђени.

Ко се, даље, у погледу овога интересује тај ће моћи у кривичној царској статистици интересантне бројеве и дата наћи. Овде се може општи преглед о криминалитету у младих добити. Горе поменута статистика садржи целокупне бројеве на укупном пољу криминалитета целе Немачке. Када се криминална статистика појединих немачких земаља и појединих округа њихових виших судова посматра, онда добијамо неједнаку слику. Док Шаунбург Липе, Валдек Липе, мали криминалитет показују, дотле бејаше исти у Берлину, Баварском Пфалцу, Ројсу, веома велики.

Просечне цифре дају се из следећег упоређења (царско криминалне статистике од 1889 год. II. 27) добити. У добу старости од 12—18 год. на 10.000 лица било је због злочинства и преступљења осуђено: у целокупној немачкој царевини 1882 г. 56,7; 1888, 58,3; 1889, 64,2 лица, у Прајској 1882 53,3; 1888 53,9; 1889 60,2 лица, у јужној Немачкој 1882 55,5; 1888 63,5; 1889 69,5 лица, у средњим немачким државама 1882 80,3; 1888 69,4; 1889 71,8 лица, у северним немачким државама 1882 61,1, 1888 64,3; 1889 72,3 лица. Изузев у средњим немачким државама криминалитет се је свуда повећавао, а у средњим државама, где је криминалитет врло висок био, спао је исти до извесног минимума у год. 1887 па се онда опет почео повећавати.

У овим групама могу се многе правне различитости констатовати. Тако у средњој Немачкој мали је број оних држава, код којих изгледа, да криминалитет младих

опада. (Саксонска, Вајмарска и Шварценбург) и неколико, код којих се криминалитет на истој висини одржава.

На основу ових дата, не даје се сигуран закључак извести, јер с једне стране мала је област, са које су дотична дата скупљена, а с друге стране криминалност у једној таквој области веома је променљива, јер криминалитет од 1889 године не показује минимум полазећи од год. 1882, и да према томе не лежи стално опадање у броју злочинаца. Случајни догађаји, могу на тако малим областима, битне промене у статистичким бројевима створити.

Но да је рашћење општег криминалитета изванредно, без обзира на сразмерни прираштај становништва, може се са сигурношћу констатовати, јер док на 10.000 лица у години 1882 бејаху у Немачкој 56,7% младих осуђених, дотле се број истих у 1889 год. попе на 64% и да при знатном прираштају свих осуђених у опште — (од 329.968 у години 1882. на 369.644 у години 1889) — у пркос свега тога што је број осуђених младих од 12—18 године у 1882 год. износио је 9,3%, а у 1885 7,9% број се истих у 1889 год. бејаше попео на 10% свих осуђених у опште.

Па и поред свега тога максимум свих младих осуђених у 1889 години не бејаше достигнут. Статистика 1890 год. није још закључена па зато и нисам у стању појединости о томе саопштити, али је и поред тога утврђено, да се је број младих осуђених за злочинства и преступљења у 1890 г. попео на 40.905. Према овоме се је број младих злочинаца попео на 10,7% свих осуђених.

Између осуђених беху 18.286 крадљиваца у смислу § 242. крив. закона; 3027 у смислу § 243. и 970 крадљиваца у поврату § 244. крив. закона.

Према напред реченом, царско криминална статистика не представља потпуни број свих младих осуђених, јер осуде због преступа на основу посебних закона појединих немачких држава, осуде због иступа на основу 29 одељка немач. крив. закона, као и осуде на основу полицијских наређења, у исту нису унесене; томе би даље требало додати бројеве ових кривичних дела, за која се осуда не може изрећи, јер млади злочинци у моменту извршења истих бејаху без разборитости. Кад би се сви ови бројеви узели у обзир, онда би се број свих младих осуђених, без сумње, попео на 100.000.

Узмемо ли у обзир појаве свих оних младих осуђених, који су једну и исту врсту крив. дела, један и исти крив. зак. повредили учинили, то се онда и поред тога права слика криминалитета младих у Немачкој не може добити, па ма исти бројеви још очигледнији и потпунији били. Број осуђених је готово један и исти и одступање је у овоме веома мало. Целокупне статистике криминалних дела нема, па према томе ни поуздане норме, на основу које би се одношај између оних двају бројева криминалитета изнаћи могао.

Сваки чиновник, који се бави гоњењем злочинаца, зна, колико је сразмерно број пријављених кривичних дела, за која се злочинац није могао пронаћи а да је између непронађених злочинаца један врло

велики број младих, ко би и то могао да опори!

Сваке се године учини врло велики број преступа, који или не буду надлежној власти пријављени, или се оштећени и повређени са учиниоцем истог намира, или повређени са учиниоцем новог дела стоји у сродничкој и пријатељској вези, те не тражи казну за истог, или се боји злочинца, или има обзира у погледу његових ближњих, или постоје други основи итд., да се тиме никакав успех постићи не може, било да се боји незгода у погледу истраге или се плаши суочења сведока или постоје други томе слични узроци.

Кад би сва могућа учињена кривична дела надлежној власти пријављена била, кад би сви могући злочинци похватани и осуђени били, тада би се права слика злочинаца, особито младих, деликвената могла пронаћи. Тада би се, да би слика што потпунија била, овоме морала додати и статистика младих осуђених испод 12 год.

О овоме је случајно говор и у криминалној статистици, јер се објашњење великог броја младих деликвената само овим начином протумачити може, да су млади готово увек неспособнији у погледу својих кривичних дела да се сакрију, и према томе се исти лакше ухватити и осудити могу, него што је то случај са одраслим. Ова претпоставка није скроз оправдана. Упитајмо само полициске чиновнике, који се гоњењем злочинаца баве, ко им веће муке задаје: млади или одрасли злочинци, и питајмо оне полициске чиновнике, који имају право једног злочинца на испит да узму или кога истражног судију: ко ће први признати кривично дело, млади или одрасли злочинац. Опрезност и обазривост младих злочинаца, при договарању и извршењу крив. дела, често је за дивљење, а њихова окретност ствара им у делима кривичним много веће добити, него што је то случај са одраслим злочинцима. При крађи, особито при тешким крађама, њихова маленост и недораслост су им од велике користи, јер се кроз отворе увући могу, који одраслим злочинцима никакав повод за крађу не би могли дати; они се могу без страха на различитим местима задржати, које би задржавање у погледу одраслог сумњу бацило, а што, међутим, код деце никакву сумњу не побуђује.

Млада лица могу таква злочинства учинити, за која се по опасности и тежини може мислити, да их је само а готово и безусловно једино искусни злочинац извршити могао, а без икакве сумње на једно младо лице.

Признање извући од једног младог злочинца у погледу крив. дела веома је тешка ствар. Млади злочинац често таји и противу свих доказа, који противу њега постоје, у коме би случају искусни злочинац одавно већ признао; последњи би у случају, када увиди, да му врдакање у погледу признања, не помаже, могао помислити на олакшавајуће околности, које му помоћу признања колико толико ублажити казну могу; млади злочинац, пак, који важност поднетих доказа у погледу крив. дела не разуме и који још нема потребне извежбаности у погледу своје одбране на главном претресу, верује, као у

школи, што му је можда некада и користило, да ће лако или ако су више њих учинили крив. дело заједнички грех на друге моћи свалити. Признање се, готово никада, код њих не врши из узрока правог кајања, већ кадкад путем хвалисања, понајвише побудом корисности, егоизма, који га мотиви често припућавају, да уз росу суза призна кривично дело, које је заиста и учинио. Са овим не ће да се рече, да сва деца без разлике учињена дела увек таје, и да између њих нема оних, која би своја дела хтела признати. Признање младих почива, готово увек, на другим мотивима него признање одраслих, и под утиском првог корака у предистрази љубав према истини је од стране непоқварених, односно васпитаних ипак веома ретка што се једино карактерном цртом злочиначког својства младих објаснити може; — по и поред тога, као што има злочинаца, који дело тврдоглаво таје и наикада, често после дуго година тамновања не ће да признаду, тако исто има и таквих, који при првом испиту све признаду и то тако лепо и потпуно, да се особито, ако исто дело није тешко злочинство, може са сигурношћу рећи, да је једно такво лице заиста виновник истог. — С признањем, до ситнице, младог злочинца у погледу крив. дела може се отворено рећи, колико је слабо етичко осећање његово, када је у очима његовим злочинство обично као и свака друга радња; ово је појава која се често код паљевине и младих злочинаца убилаца с предумишљањем појављује.

Према свему овоме, може се ради утехе казати: мишљењу да се врло велики број осуда младих ослабити може лакшим хваљањем и довођењем пред суд, него што је то случај са одраслим, оскудева свака основа према искуству праксе.

Бројеви статистике, не могу нам представити, у једном другом правцу, правилнију слику криминалитета младих. Они нам показују једино, колико је младих због појединих кривичних дела осуђено. Има веома много лица, која апсолутно нису у стању, да важност ових бројева у социјалном животу себи представе, па због тога при наводу истих мало или нимало не ће да мисле. Но и онима којима ови бројеви статистички очи и уши отварају, не показују ипак праву слику поқварености, запуштености и јада од неваљалства и несреће, која се у истима крије. Ово се делимично доказује из акта истражних власти — особито тада, кад иста случајно садрже више о одношајима фамилијарним и васпитним злочинаца, него ли о самом кривичном делу његовом, но и посматрање појединих крив. дела може праву илустрацију ових мртвих бројева дати. Прави утисак младих злочинаца може се једино посматрањем истих добити, нпр. по улицама и кутовима великих вароши, по колибама најленших и најсиромашнијих села, када се поред ове генералне слике прати сваки корак младог злочинца у погледу његовог крив. дела, када се стање етичког развјатка једног злочинца, с погледом на стање његове моћи сазнања у погледу казниности дела“ утврди, када се животни одношаји објасне — и на овај начин, хоћу да кажем, да се историја кривичног дела проучи. Свако кривично дело

има своју историју, историју која је за наше судство пропраћена речима: он се је увукао ноћу у зграду, у којој се обитава и узео један пар сребрних кашика, премда је за то већ неколико пута кажњен био, да се због опасне крађе у вишеструком поврату казни робијом; или: он сеђаше у кафани и свађаше се са Х.; дође до увреде и при том удари он Х. тако, да је Х. услед тешке повреде морао умрети; пошто је исти у пијаном и разјареном стању био, исти ће се затвором казнити. Историји крив. дела, како ја мислим, задире веома дубоко у прошлост живота злочинчевог, тамо, где су непосредни узроци крив. дела, она почиње од момента ступања у додир с хрђавим друговима или још даље — од времена хрђавог и погрешног васпитања — управо, може се тако ићи, да је почетак исте у самоме лицу и обичајима његових родитеља. Најбогатија и најпоузданија би историја била, кад би се успело, да се живот једног старог злочинца пропрати и то кроз све фазе његовог променљивог живота, или још даље натраг од почетка прве његове грешке, или од почетка његове појаве у родитељској кући, из које је он поникао; тада би се тек опасности увиделе које из криминалитета младих произлазе. Не сме се у последњем случају заборавити, да је сопствена биографија једног старог предреног злочинца најнепоузданији и најнесигурнији извор, који се може добити, јер се једно такво проблематично лице обично хвалише или извињава, често на друге кривицу свађује или на разне начине покушава истину да изврне, да дакле није лако историју развјатка зликовачког живота описати.

Од свих тих ствари нама криминална статистика готово ништа не каже, нити казати може.

III. Узроци великог криминалитета младих и средства за смањивање истог

Изнесени бројеви у прошлој глави, приморавују нас на питање о узроцима великог и увек све већег и већег броја криминалитета младих, и о средствима за отпор против овога злочиначког света.

Царско криминална статистика, изузев објашњења о свакодневном прираштају младих злочинаца, о коме смо већ говорили, не даје нам готово никаквог новог објашњења у погледу овога. Такође и сам не ћу овом приликом истраживање узрока високог броја криминалитета у опште доказивати, већ ћу обратити једино пажњу на узроке високог броја младих злочинаца, а специјално на то, да ли су превентивне и репресивне мере данашњих позитивних закона, у погледу сузбијања младог злочиначког света довољне и одговарају ли потребама данашње криминалне политике.

Узроци огромних бројева криминалне статистике могу се врло лако наћи, и исти нису такви, да се у погледу њих држава немоћном осећа открити их и сузбити. Само о ограничењу, никако о потпуном сузбијању младих злочинаца сме и може говорити; јер злочинства у опште а специјално злочинства младих, не могу се потпуно никада искоренити.

Где људи у срећеним одношајима заједнички живе, ту мора увек злочинстава бити, ту се никада такав правни ред не може створити, који би свакоме безгранично у погледу њихових жеља и радозналости потпуног задовољења дати могао; јер правни ред, друштвени поредак у ограничењу појединаца служи интересима општим, а што стоји често у контрасти са слободном делатношћу појединаца, јер у друштвеном се реду налази готово увек извесан број, који се једном таквом законском ограничењу не ће и не може покоравати. Но ако се злочинства не могу потпуно искоренити, а оно могу се бар толико ограничити, те да не буду од опште опасности. Иначе је развитак злочиначког света од опште опасности по целокупне друштвене интересе.

При испитивању узрока ове појаве, ми ћемо поћи од самих ових злочинаца. Познавање суштине злочинстава младих у исто време ће нам показати, да ли је поступање у погледу истих правилно или не; у последњем случају, помоћу којих се срестава не рачунајући ова, која су до сада примењивана, може број младих злочинаца умањити?

У расправи једног психијатра наиђох пре кратког времена на став:

»Ми се трудимо, да све природи прилагодимо, па и поред тога, када ми сваки нагон пропратимо, можемо увидети, да је он од васпитања зависан, да васпитању сва хвала и сво проклетство припада, јер васпитање је за омладину основ у погледу племенитих нагона, иначе слика јада и чемера.« С другим речима, да оно што је човек, није ништа друго до резултат његовог рођења, а после тога на првом месту његовог васпитања.

У једном особитом ставу о кажњавању младих злочинаца № 44 новог педагошког листа од 29. октобра 1891. год. (стр. 380) цитира Хелмеке Ванденбург речи Јеремие Готхелфа:

»Остави дете у шуми, и допушти да његова дојкиња медвед или курјачица буде, његово се тело тада неће усправити; на четири ће оно ићи, оно ће се драти као медвед и урликаће као курјак. Човек се на човека угледа, добијајући с тим човечији облик а такође се његова душа прилагођава душама других, тражећи у њима потребну рану за свој развитак и придржавајући се њих чврсто.«

(Наставиће се)

КАЖЊЕНА ЛАЖ

(ЦРТА ИЗ БЕОГРАДСКЕ ПОЛИЦИЈЕ)

Пише Д. С. Ј.

Не памтим баш кога дана, али знам да је то било месеца јуна.

Већ је било скоро подне; сунце опекло да човеку мозак узаври. Од великих кућа, загрејаних сунцем, удара нека топлота, кад се мимо њих прође, као из зажарене пећи. Пред очи вам излазе разне фигуре; загрепере у разнобојним линијама на их нестане, а сузе вам и без воље ударе из очију.

Улицама се ретко виђају људи — и ако ко иде, нагнан послом, он бира ону страну улице, где не удара сунце.

Сретате по каквог шегрта, који, истина, звиждуће и хтео би да покаже, како ову тегобу жарких дана мало осећа, али се види да му веселост не иде од срца — и њега мори топлота.

На Врачару овакви дани престављају праве мртве дане. Господа се забила по дебелим ладовима својих кућа и башта, и тако чека седми час, кад ће моћи изаћи на светлост божјега дана...

Ову једнолику тишину прекидао је од времена на време, неки жагор из авлије врачарског кварта.

Ту се скупила читава чета Цигана. Онако, како их Бог дао, полегали по авлији, не обзирући се на то, што им са лица кипти зној у крупним капицама, већ на својим кратким лулама пућкају смрдљиви багов, од којег се осећа непријатан мирис чак до суседних кућа.

Они као да беху задовољни сунчаном жегом, јер знају како је тешко седети под оним гаравим чергама, по неколико месеци, кад на пољу бесне хладни ветрови и бели снег.

Кадкад изађе жандарм из канцеларије и зове по кога од њих унутра.

Чим ко уђе, сви са нестрпљењем чекају његов повратак, и кад се појави одмах сви полете на њега да им каже: шта га је питала власт?

Он одговори или не, па се опет извали на загрејану земљу, а остали радознано очекују другог, који ће им хтети више казати.

У једном ћошку авлије стоји Циганка Цана, жена Мује Сајдића, и наслоњена на капију замишљено гледа у бескрајно плаветнило неба, што се у правцу улице опртава далеко тамо изнад западног Врачара.

По кадшто мрдне рукама и промрмља по коју неразговорну реч, па опет заћути и блене у даљину.

Њено мало Циганче вуче је за хаљину и иште нешто од ње.

Незадовољна што је отрже из заноса у коме је, она га само удари руком не гледајући где, а оно се пружи на земљу потрбушке, тресе ногама и дере из гласа: »ах дево, дево.«

Близу ње стоји наслоњен уз тарабу неки матори Цига.

По дугачкој гргуравој коси, и по оделу, нарочито по оним великим сребрним дугмадима на прслуку, види се, да је син мађарских пустара.

Цана га гледаше погледом пуним гнева и мржње, али чим би је он погледао, она би се старала, да јој лице добије благ, чисто молећи поглед, старајући се, зар, да га таквим изгледом умилостиви.

Кад он још погледа по коси њено Циганче, које се беше примакло њему, она онако у страху приђе и сама, и поче га молити очајничким гласом, да јој не оптужује мужа на правди Бога, кад му он није покрао новце.

»Помисли на своју децу; куда ћу са овим несретним првићем, ако њега осуде,« загушљиво је јецала Цана.

»На њен плач, на њену молбу, Цига плуцну преко камиша, погледа је презриво,

рече како ће власт чанити своје, и оде чак на други крај авлије....

У заседању кварта седи члан, човек озбиљан и достојанствен. Некад је делио правду — био судија — а сада се удалио од тога тешкога посла, где се товари грех на душу и нехотице.

До њега седи за столом писар, сушта противност свога старешине.

Улицкан и утегнут а уз то сув као да да се у одаку сушио, он беше пребацио ногу преко ноге, преврио табак хартије а перо спремио и чека шта ће му старешина наредити да пише.

На неколико корачаји од њих стоји Муја Сајдић, окривљен за крађу новаца Алији Сајитовићу.

Већ му је члан казао зашто је тужен; казао му је да су два сведока утврдила његову кривицу и да му, по томе, одрицање не вреди ништа.

Представио му је олакшице, што их закон даје ономе, који своју кривицу признаје, па га позиваше и последњи пут да каже праву истину, кад жандарм уђе и јави, да је позорник са топчидерске линије дотерао неког сумњивог човека.

Члан прекиде рад са Мујом, и нареди да тога уведу унутра.

Био је то човек средњих година у сеоском оделу; по очима и по свему видело се да је окорели грешник, кога људски савети нису могли поправити.

Пошто је позорник рапортирао, да је овај при првој појави његовој покушао да бежи, па га он због тога ухватио и дотерао власти, он се удали да и даље врши своју дужност, а сумњиви остаде са чланом у канцеларији.

Како је на неколико дана пре овога, био убијен један трговац у унутрашњости Србије, па се опис убице подударао са овим сумњивим човеком, члан и нехотице рече своје писару: »ево га убица онога трговца из варошице Н.«

»Не, не, господине члане,« рече овај сумњиви човек, »нисам ја убица и кад већ морам казати ко сам, онда чујте:

»Ја сам побегао с робије,« поче он.

»Осуђен сам био прво за отмицу девојке, па за тим због крађа, што сам их починио кад сам пуштен из затвора.

Пре десетак дана побегао сам са робије и дошао овде у Београд.

Мислио сам, да се у овоме метежу од људи, човек може боље осећати него у унутрашњости, али сам се преварио. Одмах друге вечери, по доласку, пао сам полицији у очи и једва сам се бегством спасао из дорћолског кварта приликом једне потере.

Пошто сам неколико дана провео по кукурузима око Вишњице, ја јуче науних да опет дођем у Београд, али ради сигурности хтедох ући са топчидерске стране.

Кад бејаш онамо око раковичке шуме, мени паде у очи дим од ватре, који избјаше из једног кукуруза.

Како сам знао, да се ту много пута одмарају ови наши људи, што више воле туђе него своје, ја свратих да видим, не ћу ли наћи кога од њих.

Међутим, ја сам се преварио; код ватре су били један матори Цига и једна Циганчица.

Обоје су спавали.

Циганчица, да опростите господине, беше легла полеђушке, и кроз онај прорез, што га наше сељанке имају на прсима, виделе су се груди.

И ако сам сада изгубљен, ја сам некада био млад и сретан; и ја сам некад виђао ово сакривено благо женскиња, ал вам истину кажем, господине, да оваква прса нисам никад видео.

Истина није била наша вера, него Циганка, али ја се не могах дуго маћи с места.

Стојао сам крај ње ваљда по сата, гледајући, како јој брекћу прса, како се уздижу и спуштају као оно чамац, кад га ухвате таласи широког Дунава.

Гледао сам и Циганина, он беше стар и ружан. По кадшто би се промешкољио и кашљуцао, па опет продужио неко тешко и непријатно хркање.

Око врата видео му се жут гајтан, чији крајеви беху метути у цеп од прелука.

Знао сам да је то кеса с новцима, а по оделу могао сам судити да није празна. Ал опет ја се не машах за њу, ја пре бежах готов да га прекољем, па да му узмем ону лепу Циганку, па била му она жена или кћи, јер ме беше обузела нека чудновата нека непојамна жудња.

Још дуго сам се овако колебао, па се најзад реших да узмем новац, јер бих иначе морао узети и један живот, а ја, искрено признајем, још нисам ничији живот узимао.

И узео сам новац.

Нисам се преварио у оцени; ево у кеси је било ових 11 дуката и ова два сребрна дугмета.

Чим сам сишао на топчидерски друм, а од некуда наиђе позорник, и како сам већ носио грех на души, ја почех бегати, али ме пуцањ његовог револвера заустави.

Ето, ја вам испричах све, па сада радите што знате....

Вешто око члана видело је одмах, да су ово новци Алије Саитовића, и да је он лажно тужио Мују Сајдића, зато и пусти овога да причека у авлији, а позва себи Алију, сведоке и остале Цигане.

Држећи новце у руци, он је питао Алију и сведоке: јесу ли то новци, што му их је Муја украо.

Алија је скакао од радости тврдећи да су његови, а сведоци су се заклињали како су очима својим видели, кад је Муја ове украо.

Док се све ово догађало, из гомиле Цигана зачу се неки танак женски глас — једна Циганка рече, да су та два сребрна дугмета украђена њеном оцу пре кратког времена.

После кратког порицања Али је признао, да је кас из шале узео та два дугмета из чепа циганкиног оца....

У овој игри случајности, која је спасла казне једнога човека, против кога се беху стекли и пакост људи и прилике, члан је видео и по стоти пут, како је тежак положај оних, који имају задатак да деле правду, јер је требало само мање савесности у служби једнога позорника, па да Муја Сајдић оде под суд и упропасти породицу ни крив ни дужан.

По строгости закона, и тужилац и сведоци, учинили су тежу кривицу лажном

оптужбом и сведочењем, али је члан, у тежњи да за своју погрешку одмах осете и казну, осетно казнио сву тројицу у кругу своје надлежности, а Јована, како се зваше побегли осуђеник, спровео заводу на даље издржавање робије.

Мују Сајдића пустише да иде куд хоће, и кроз галаму и вреву, што је чињаху Цигани излазећи из кварта, пробијаше се као звоно глас Јјанин: „хвала господину члану, да живи сто година господин члан.“

Кад би свака лаж овако била одмах обелодањена и кажњена, како би се мало њих решавало, да насрне на част и образ других људи.

БУНАР УЗДИСАЈА

КРИМИНАЛНА НОВЕЛА

од Максима Одуена.

Сен-Жилијен, један је од настаријих бретанских градова, који нас и данас, у средини модерног живота, подсећа у многоме на средњи век.

Пре 10 година послаше ме у тамошњу гимназију за професора историје. Боље рећи, ја сам сам тражио ово место, да бих се могао послужити локалном архивом у изради моје докторске тезе о вандејским ратовима. Разуме се већ, да ово никад не бих чинио, да сам могао предвидети чудновати стицај околности овога места, које ме сасвим отргоше од мојих мирних студија и бацеше у један вртлог мистерија и драма.

Одмах чим сам стигао на „лице места“, прва ми је брига била да нађем удобан стан. Не познавајући никога, обратих се, ради овога, хотелијеру код кога сам привремено одсео.

— Бога ми, одговори ми овај добар човек, после малог размишљања, с тим ће тешко ићи, пошто овде нема никаквог избора. Ја знам свега једну кућу, која би одговарала вашим захтевима али..... то је немогуће.....

Зашто, пријатељу?

— Зато, што је то „кућа злочина“.

Ове речи заголицаше у великој мојој радозналости, те с тога навалих на њега, да ми што више каже о тајанственој кући. После приличног устезања, он ми у кратко исприча ово:

У месецу јануару ове године, дође у наш град Жан Контије, млади порески помоћник са задатком: да привремено заступа у дужности нашег порезника, који беше отишао на осуство. За кратко време свога бављења, млади Контије, који имађаше изгледа на лепу будућност, а још на лепше наслеђе свога богатог ујака, нашег суграђанина М. Гранде-а, заљуби се у лепу Жилијету Нансон, која од своје стране, не остаде равнодушна према његовој љубави.

Изгледало је, да ће брак између ово двоје младих, изгладити са свим стару мржњу између мајке Жилијетине и ујака Контијевог, али се „часни господин“, тако су звали старог Гранде-а, одлучно одупре овој вези.

— После једне мале свађе, која се, због овога, изроди једнога вечера између ујака и сестрића, нађен је стари удављен у своме кревету. Истрагом је утврђено, да му је том приликом однешена и знатна сума новаца, која беше намењена за кауцију његовог сестрића. Поред овога, како на уласку у кућу, тако и у њеним унутрашњим просторијама, нису откривени никакви насилни трагови, из којих би се могло закључити, да је злочин извршен од какве стране личности, било је, према овоме, сасвим природно, што је сумња одмах пала на заљубљеног сестрића, а кад се још утврди, да је он кобне ноћи отпутовао нагло из града, истражни судија није се ни мало предомисљао да га ухвати, ухапси и онтужи за убиство с предумишљајем, нити се, опет, суд ма и најмање колебао, кад га је осудио на вечиту робију, и ако је несрећни младић до последњег тренутка енергично истицао своју невиност.

Он је сада на издржању осуде у Новој Каледонији, али јавно мишљење не престаје веровати, да је он жртва судске заблуде, и да ову осуду за другога издржава. Многи овдашњи људи, па међу њима и ја, никако не можемо да верујемо, да је млади и у сваком погледу одлични Контије, могао бити обичан убица, па још и крадљивац. Сви ми мишљена смо, да убијство старог Гранде-а обмотава нека велика тајна, и да прави убица још није пронађен. То и јесте узрок, што његова кућа, од времена страховитог убиства, не ужива најбољи глас, и ја тврдо верујем, да би вам је стара Мона уступила врло радо и под најповољнијим условима. То је садања њена сопственаца, која је служила код убијеног пуних 30 година, и којој је он, ради тога, оставио у наслеђе поменути кућу с намештајем.

Пошто сам на овом саопштењу захвалио хотелијеру, не остаде ми ништа друго — до да потражим стару Мону, и умолим је, да ми покаже тајанствену кућу.

Беше то један од оних огромних буржоаских станова, који се зидају без обзира на количину утрошеног материјала. Дебели зидови, огроман кров и масивне монументалне степенице, даваху му изглед неког старог манастира, или каквог малог казневог завода. Ну, и поред свега овог, кућа ми се допаде, и с тога се брзо погодих за цену са њеном сопственицом, која, шта више, пристаде, на моју молбу, да остане и у служби код мене, али само под условом: да никад не заноћи сама у кући. Кад је упитах чега се плаши, одговори ми она најозбиљнијим гласом:

— У мојим годинама не проводи се радо ноћ у кући, у којој су се догодиле..... ви већ знате....

Обилазећи поједине кућне одаје, изненадио сам се прилично, кад сам у средини подрума наишао на један бунар.

— Гледај, узвикнух чисто за себе: један бунар.

— Мона заврте главом и додаде:

— То је бунар уздисаја.

— Бунар уздисаја! узвикнух изненађено. Зашто се тако зове?

— Због уздаха који се из њега чују.

- Кад?
— Обично ноћу.
— Јесте ли их ви чули?

— Да, одговори она промењеним гласом: То беше у очи смрти старог господара, као нека врста предсказивања.

— Причајте ми Мона све то. Не можете замислити како сам радознао.

— Било је то између 10—12 часова по подне. Ја сам седела у кујни и плела чарапе, кад се од једном зачуше из бунара тешки уздаси, који постепено биваху све јачи и јачи, док се, најзад, не претворише у неку жалосну песму. Уплаших се и утекох у спаваћу собу, а кад сам се сутрадан пробудила и ушла у собу мога сиротог господина, нашла сам га у кревету удављеног.

Чудновате ствари, закључих у себи, и упитих Мону: дали су се поменути уздаси из бунара чули и после смрти старог Гранде-а? Јесу истог јутра, одговори она. Само што су тада били много тиши али и дужи, јер су трајали до подне, када је вода поново заузела свој нормалан ниво.

- То значи да се ниво воде спуштао.
— Да, кофа је додиривала дно.
— У које сте време констатовали ово спуштање ниво-а?

- Преко дана.
— У очи злочина?
— Да.
— Значи да се бунар испразнио и напунио у једној интервали од 24 часа?
— Тако је, одговори Мона готово устезујући се.

— Видећи, да је моје питање по мало узнемирује, оставих је и одох у град, размишљајући уз пут о њеним одговорима. Једна чудновата идеја паде ми на памет, али о томе доцније..... Даље, нека место мене, говори мој дневник.

Четвртак 28. септембар. Ево ме већ у стану, спремног на све. Стара Мона приправила је један од најкукуснијих ручкова и ја, потпуно задовољан, слушам њено ћектање.

— Ваш садашњи апетит потсећа ме на апетит мога старог господина. И он, баш као и ви, био је љубитељ добрих комада. Ко се могао надати, да ће сиромаш тако бедно свршити и да ће због његове смрти оптужити једног Жана!

- Ви сте волели тог дечка?
— Ко га није волео?
— А његов ујак?
— Он га је обожавао. То у осталом доказује и његов тестаменат, којим је све своје имање, изузев куће и намештаја, оставио Жану. Тестаменат овај, на жалост, мора сада пасти и све ће припасти доктору.
— Које доктору?
— Д-ру Гранде-у.

Из даљег објашњења Мониног сазнадох, да је овај доктор рођени синовац старог Гранде-а, ну да га је покојник, у корист свога даљег сродника младог Жана Контитија, искључио из наслеђа, као недостојног, због извесних само њему познатих ствари. Даље ми још Мона рече, да д-р не ужива најбољу репутацију међу грађанима; да

има врло мало клијената а много дугова, да ће му с тога, садање стричево наслеђе доћи као поручено ради регулисања материјалних ствари. На крају крајева Мона за себе додаде:

— Зар то није грех да невин испашта а неваљалци да уживају?

После овога Мона се повуче у кујну, а ја остах да размишљам о свему што сам за ово кратко време чуо и видео. Без сумње под утицајем места, на коме је тако брутално прекинута једна љубавна драма, у мени се појави чудновата радозналост, да што пре расветлим тајну, која окружаваше мој нови стан, и нека инстинктивна симпатија за младога Контитија, кога и не познавах. Ако је он доиста жртва судске заблуде? И сама помисао на ово узбуђаваше ме, али у исто доба и буђаше у мени једну велику амбицију. Како би било да покушам доказати невиност овог младића? Зар га тиме не би вратио његовој вереници? Слободног времена за ово имам и сувише; само мало више воље, па ће се, можда, доћи до успеха. *„Биће благословен онај који открије право кривца“*, казао је мој бив. хотелијер. Зашто ја не би био тај?

Четвртак 5. октобар. Ах, ево новости. Госпођица Жилијета удаје се за д-ра Гранде-а. Ово, у осталом никог не изненађује тако много, по што је овај брак био много раније пројектован, па је све покварено услед доласка Контитијевог. Многи само жале г-ђицу Нансон, јер верују да за д-ра полази под притиском своје матере. Кажу, да је г-ђа Нансон, стара и богата удова врло слабе интелигенције, коју је д-р, као такву, врло лако и потпуно за се задобио. Становници сматрају д-ра као великог сплеткароша. Све ово слабо ме се тиче. Мене много више занима чудноват стицај околности, по којима д-р, услед убиства старог Гранде-а, *„добива двоје наслеђе убијеног и вереницу осуђеног“*.

Сутра је дан примања код Нансонових; шта ми смета да их походим?

Петак 6. октобар. Једно време мислио сам, да ме Нансови неће хтети примити, али сам се преварио. Видело се, истина, да их је моја посета прилично изненадила, али су ме ипак врло љубазно позвале у салон.

Мати, врло површна и још више уображена, отпоче одмах да ми се жали на своју мигрену.

Што се тиче младе девојке, то је једна плавуша од својих 20 год., танкога стаса и веома финих покрета. Израз туге, који се огледаше на њеном лепом лицу, дарнуо ме је толико, да сам одмах осетио велико сажалење, а још већу симпатију, према овом сиротом детету. Неоспорна је ствар, да она беше жртва уображења своје матере.

После прилично дугог разговора о најобичнијим локалним стварима, ја већ намеравах да учиним крај мојој, доста дугој посети, кад се врата од једном нагло отворише и пропустише у салон једнога господина од својих 40 година, омаленог стаса, добро развијеног, са оштрим ор-

ловским носом, брадом и брковима ретким и риђим, челом испупченим, очима сјајним, лицем несимпатичним и покретима слободним, скоро фамилијарним. Не знам одкуд, али тек ја бежах одмах начисто с тим: да се налажах у присуству д-ра Гранде-а, чије сам познанство тако жудно желео.

Видело се очигледно, да је присуство једног странца у кући своје тапите, изненадило прилично несимпатичног д-ра. То ме се, у осталом врло слабо тичало, а још мање ми је сметало, да га пажљиво и што по кажу, „на тенане“ посматрам. Његови извештачени, кицошки покрети, његово усиљено удварање, оштар поглед, лажан осмех и пишћећи глас, учинили су на мене врло неповољан утисак. Да се јасније и краће изјасним: Д-р ми се ни по чему није свидео.

По свршетку овог посматрања, а у току конверзације, наведох вешто говор и о мом садашњем стану. Г-ђица Нансон, која се до овог момента показивала равнодушна према свему, задрхта одједном лако и обори очи земљи. Доктор на против, управу на ме свој оштри поглед и отпоче ме фиксирати са неким чудноватим изразом, у коме је, једновремено, било и изненађења и ужаса и претње. Никад нећу заборавити овај израз.

После овога, потпуно задовољан мојом посетом, опростим се и одох.

Очевидно је, да је мој говор о стану узнемирио д-ра, али зашто?...

Субота 7. октобар. Излазим од „Госпође Председниковице“, чији је муж, који је био председник суда, умро у току прошле године. Код ње је, управо, и започео жалосно љубавни роман Жана Контитија и Жилијете Нансон. Она је била њихов повереник и, као таква, испричала ми је многе интересантне ствари.

— Чули сте, ваљда, тако је отпочела г-ђа, да је Жан, као порески помоћник, провео овде скоро месец дана, као и да је за ово време био утврђен за порезника. Остало је још само да се кауција положи. Немајући никакве имовине, он се са свим природно, обратио на свога ујака, „Старог Гранде-а“, који га је, узгред буди речено, и издржавао за време школовања. По што је „стари“ необично много волео свога сестрића, што се доцније видело и из његовог тестамена, то је и ова ствар о кауцији била убрзо регулисана. Потребна сума новаца била је одмах стављена Жану на расположење, и само је још остало да је он депонује где треба.

На неколико дана пре него што ће се, ради овога циља, кренути ну пут, Жан се једног вечера нашао са Жилијетом овде код мене. Несрећа је, ваљда, хтела, да се они одмах, и на први поглед, једно другом толико допадно, да се већ после 48 часова увелико говорило о браку. Незгода је била само због две озбиљне сметње. Прва се састојала у томе, што је Жилијета била тако рећи, већ верена за једног овд. лекара — д-ра Гранде-а — чули сте, без сумње о њему?

- Да, познајем га.
— Друга сметња, пак, била је много озбиљнија. „Стари Гранде“ мрзео је стра-

ховито, због неких фамилијарних разлога, све оне који су носили то име Нансон. Ова његова мржња била је толико велика да је сазнао за намере свога сестрића, категорички изјавио: да његов брак са Жилијетом неће никад одобрити. Шта више, он је, ишао тако далеко, да је Жану претио искључењем из наслеђа и одузимањем кауције, ако би брак, о коме је реч, остварио без његовог пристанка.

— Ова одлучност старчева поразила је Жана и ставила га је у алтернативу: или да абдицира на каријеру, или да се одрече љубави.

— Погледајте у онај угао парка. Тамо се још налази једно шупље дрво где су заљубљени остављали своја писма; ту је највише суза проливиено, ту су измењене заклетве верности; ту је, најзад, започета вечита историја новог Ромеа и Јулије..... Сирота деца.

— Најзад је Жан морао путовати. У очи самог поласка имали су заљубљени последњи састанак, на коме је Жан изјавио, да ће покушати још један, а у исто доба и последњи напад на ујака, и да ће о резултату истог известити путем писма Жилијету.

— Овог истог вечера Жан је приступио извршењу своје намере. Почетак је био толико рђав, да је стара служавка Мона, која је обожавала Жана, морала напустити собу само да не би била сведок његовог очајања. Па ипак је Жан, на крају крајева, постигао знатан успех. После дугог и другог објашњења, стари Гранде најзад је пристао да се о целој ствари озбиљно размисли у току од неколико дана, па тек онда да каже своју последњу реч. Могло се с пуно разлога, веровати: да ће ова његова реч бити у корист заљубљених. Ово у толико пре, што је ујак одмах понудио сестрићу новац за кауцију, али га је овај вешто одбио са изјавом: да ће га примити једновремено са одобрењем на брак са Жилијетом. Уверен у сигуран успех, Жан написа истог вечера једно писмо својој љубљеној Жилијети у коме је извести о свему, и које, при поласку на железничку станицу, остави у познато шупље дрво. После овога отпутовао је у најлепшим надама али..... то је ваљда била судбина.....

(Наставиће се)

ЖЕЛЕЗНИЧКИ ЧУВАР

НОВЕЛИСТИЧКА СТУДИЈА

Герхарта Хауптмана

(НАСТАВАК)

4

Тил је пажљиво гледао: »Но, какав је?»
»Сасвим добар, како и крај Штреје!«
Чувару се свали терет с душе. Био се бојао да она не ће бити задовољна те умирен стаде чешати своју опстру браду.

Пошто жена на брзу руку поједе подебелу кришку хлеба, збаци мараму и реклу, па стаде копати брзо и истрајно као каква машина. После извесног времена усправљала би се и дубоко увлачила ваздух, али то је вазда бивало само за тренутак, кад јој

је требало дете подојити, а оно је брзо било умирено на овим грудима, које су бректали и са којих је цурио зној.

»Морам да обиђем пругу, повешћу са собом и Тобијицу« викну јој чувар после неког времена са зараванка пред кућицом.

»Ех, којешта — будалаштина!« довикну му она »ко ће остати код малог?« — »Овамо да си дошао« додаде још гласније, а међутим чувар оде с Тобијицом као да није могао чути.

У први мах стаде премишљати да ли да потрчи за њима, али је задржа то, што ће изгубити времена. Тил је ишао с Тобијасом дуж пруге. Мали је био прилично узбуђен; за њега је све било ново, странно. Он није знао зашта ће ту те узане, црне од сунца уграјане шине. Без престанка је правио свакојака чудновата питања. Највише се чудило оном звуку из телеграфских директа. Тил је распознавао тон сваког директа у његовој области, те је и жмурећи вазда знао, на коме се баш делу пруге налази.

Често је, са Тобијицом на рукама, застајкивао да послушају чудновате гласове, што су из дрвета истицали као сонорна песмица из црквице. Директ, на јужном крају његове области, имао је особито пун и леп акорд. Унутра је била гомила од тонова што су без престанка одјекивали, те Тобијица стаде трчати око натрулога дрвета, мислећи: да кроз какву рупицу пронађе проузроковача овог лепог одјекивања. Чувар је био у некаком свечаном расположењу, као да је у цркви. С времена на време учинило би му се да чује глас, који га подсећа на глас његове покојне жене. Он замишља да је то мора бити хор светих духова, у који се свакако меша и њен глас, и ова му представа изазва такву чежњу, да се разнежи до суза.

Тобијица је тражио цвеће што је падло низа страну, а Тил му је као и увек попуштао.

Као да су по земљи попадала парчад плавога неба, тако су, за чудо, збивено стајали мали плави цветићи. Између оне светле белине стабала, лепршали су се и преливали ћутке лентири као разнобојни барјачићи, а кроз нежно зелене облаке од лишћа на крунама од бреза пролазило је тихо зузукане.

Тобијас је чупао цвеће а отац га је замишљено посматрао. Покашто је подизао очи и кроз продоре од лишћа тражио небо, које је као каква исполинска плава кристална чаша без мрље примало у себе златну светлост сунчеву.

»Тата, је ли то добри Бога?« упита мали од једанпут, показујући на веверицу, која шмугну уза стабло једног јединог бора што је ту стајао.

»Лудо дете«, било је све што му је Тил могао одговорити. Парчад од коре, што их је веверица откинула у бежању падоше му пред ноге.

Кад се Тил и Тобијас вратише, Лена је непрестано копала. Пола је њиве већ било прекопано.

Возови су пролазили убрзо један за другим, а Тобијица их је сваки пут гледао с отвореним устима.

Чак се и Лена смејала његовим смешним гримасама.

За ручак су имали кромпира и остатак ладне свињетине; ручали су у кућерку. Лена је била добре воље а и Тил се помирио с оним што га је снашло. О ручку је забављао своју жену свакојаким стварима, што су заседале у његову службу. Тако, он је питао, може ли она замислити: да у једној јединој шини има четрдесет и шест шрафова и још друго којешта.

Пре подне је Лена била готова са прекопавањем; после подне је требало посадити и кромпир. Она остаде при томе да Тобијас сад причува дете те га поведе са собом.

»Пази...« викну Тил за њом, обузет од једном неком стрепњом, »пази да не прилази сасвим близу шинама.«

Лена смакну раменима то јој је био одговор.

* * *

Шлески брзи воз већ се био јавио, и Тил мораде на своје место. Тек што је био готов са браном, а чу где воз већ тутњи.

Већ се видео — долазио је све ближе, — из црног димњака на машини дахтала је пара у безбројним, све бржим ударима. Одједном: један — два — три као млеко бела зрака од паре диже се право на горе као свећа, а одмах затим прође кроз ваздух писак машине. Трипут једно за другим, кратко, оштро, страшно. Коче, мисли се Тил, само зашто? И опет одјекну писак за помоћ, будући одјек, само сад у дугој тишини коју ништа није прекидало.

Тил пође напред да прегледа пругу. Механички извуче из футроле црвену заставу па је испружи испред себе преко шина. — Господе Боже? Је ли слеп био? — »Господе Боже — О Господе, Господе, Господе Боже! Шта је то било? Тамо! — тамо између шина... Сто-ој!« крикну чувар из све снаге. Доцкан. Нека тамна маса пала је под воз и одскакала између точкова као лопта. Још неколико тренутака па се чу крчање и крчкање кочице. Воз стаде.

Усамљена пруга оживе. Влаковођа и коморчија појурише преко песка до на крај воза. Са свих страна извирују радознала лица, па онда — гомила се склупча и пође напред.

Тил је бректао; морао се чврсто држати да не падне као оборен бик. Одиста, дозивљу га — »аја!«

Један крик на оном несрећном месту раздера ваздух, за тим урлик као да долази из грла какве животиње. Ко је то био?! Лена?! То није био њен глас али ипак...

Некакав човек долази овамо пругом.

»Чувару!«

»Шта је било?«

»Несрећа!... Гласник се трза, јер чувареви очи чудновато играју. Капа му је нахерила, црвена коса као да се наоцстренила.

»Још је жив, можда још има помоћи!«

Крчање је било једини одговор.

»Ходите брзо, брзо!«

Тил се са силним напрезањем трза. Млистави му се мишићи грче; он се високо усправља, лице му је блесасто и мртво.

Он јури с гласником, не види мртвачки бледа преплашена лица путника на прозорима на возу. Напоље извирује нека млада жена, неки трговачки путник у фесу, један млад пар, по свој прилици на свадбеном путу. Шта се то њега тиче? Он се никад није бринуо за ове у возу; — до ува му допире урлик Ленин. Пред очима му играју, жуте тачке, као светлаци, безбројно. Он се трза — застаје. Из те игре светлаца излази нешто, бледо, млитаво, крваво. Једно чело, модро и плаво, пригњечено, плаве усне, а преко њих цури црна крв. То је он.

Тил не говори. Лице му добија неку прљаво бледу боју. Смеша се као самртник; најзад се прегрба; у рукама осећа тежину млитавих, мртвих удова; око њих се увио црвени барјачић.

Он одлази.

Куда?

„Железничком лекару“, одјекују збркани гласови.

„Одмах ћемо га однети са собом“. виче коморџија и у својим колима наменшта постељу од капута и књига. „Па дакле?“

Тил никако не пушта несрећно дете. Наваљују па њега. Залуду. Коморџија износи из кола за пртљак некаква носила и наређује једноме човеку да помогне опу.

Време је скупо. Пиштаљка на возу звижди. Кроз прозоре пада новац као киша.

Лена као да је полудела. Сирота, „Сирота жена“, чује се у кулејима, „сирота, сирота мајка“.

Влаковоћа поново звижди — један пикас — машина избацује кроз свој цилиндар белу, узбуркану пару и опружа своје гвоздене удове; неколико секунада и воз с удвојеном брзином, са залепршаном заставом од дима, јури кроз дубраву.

Чувар, предомисливши се, полаже полумртвог дечка на носила. Ето лежи на њима с унакаженим телом, а мало мало, па се у дугом удаху с крклањем подижу кошчате груди што се виде под исцепаном кошуљом, ручице и ножице, изломљене не само по чланковима, узимају неприродне положаје. Пета на овој малој ножици окренута у напред. Руке млитаво висе преко ивице носила.

Лена непрестано јауче. Нема ни трага од некадашње њене тврдоглавости. Она непрестано понавља причу којом хоће да спере сваку кривицу због овог случаја.

Тил као да је и не види. С ужасно преплашеним изразом, његове очи укочено гледају у дете.

Унаоколо је завладала тишина, мртва тишина; црне и вреле, одмарају се шине на усијаном песку. Подне је угушило ветрове и дубрава стоји без покрета, као од камена.

Људи се лагано саветују. Да би се најпречим путем дошло до Фридрихсхагена, мора се натраг на станици, која лежи у правцу према Бреслави, пошто се први воз, браји путнички воз, не задржава на оној другој станици што је ближе Фридрихсхагену.

Тил као да размишља хоће ли и он поћи с њима. За овај мах нема ту никога, који се разуме у његовој служби. Један нем покрет руком показва његовој жени да дохвати носила; она се не усуђује да му се противи, ма да остаје у бризи за својим си-

санчетом. Она и овај странац понесоме носила. Тил их испрати до на крај своје области на онда застане и на далеко их отпрати очима. Одједанпут се шакачки удари по челу да је далеко одјекнуло.

Као вели да се пробуди, „јер је то сигурно сан, као оно јуче“, каже сам себи. — Узалуд. — Више тетурајући се него трчећи дође до кућице. У њој, с лицем напред паде на земљу. Капа му се откотрља у ђошак, сат што га је онако брижљиво чувао испале му из џепа, капак отскочи, стакло прсну. Као да га је за врат ичепала каква гвоздена рука, тако чврсто да се није могао ни маћи ма колико да је уздишући и стењући гледао да се ослободи. Чело му је било хладно, очи суве, грло му је горело.

Сигнал га пробуди. Под утицајем она три поновљена удара на звону наступ попусти. Тил се могаде дићи и поћи на службу. Истина ноге су му биле тешке као олово, истина пруга се окретала око њега као обруч каквог огромног точка чија је осовина била његова глава: али ипак доби бар толико снаге да се за неко време одржи на ногама.

Путнички воз приближавао се. Мора да је и Тобијас у њему. Што је он ближе долазио слике пред Тиловим очима све су се више расплињавиле. Најзад је видео само размрсканог дечка са крвавим устима. Па онда наста мрак.

После неког времена освести се. Лежао је на вреломе песку баш уза саму брану. Устаде, отресе песак са својих хаљина и испљува га из уста. У глави му је било мало лакше, могао је мирније да мисли.

У кућерку одмах диже свој сат и метну га у џеп. И ако је био паво, опет није стао. За читава два сата бројао је секунде и минуте представљајући себи шта се у то време можда догађа са Тобијасом. Сад му изађе пред очи Лена; сад стоји пред лекаром. Он посматра и ципа дечка и маше главом.

„Рђаво, врло рђаво — али можда... ко зна?“ Испитује тачније. „Не“, вели он тада „не, свршено је“.

(Свршиће се)

РЕПОРТЕРСКА ПУТОВАЊА

СКИЦЕ И ТИПОВИ ИЗ БЕЧКИХ СУДНИЦА

од Едуарда Пецла

Удина у Италији

После подне представа.

Тако сам отприлике видео, да стоји на листу из бележнице мога трстанског колеге: као наслов стоји ту записана реч: „после подне представа“ место „после подне седница.“ Ко познаје талијанско уређење судова, разумеће и утисак, под којим је постала ова комична и у исто доба тако карактеристична писарска погрешка. Сцена одиста има нечег театралног на себи. Униформе карабинијера чине нам се добро познате из позоришних комада, које смо гледали кад се играју по провинцијама. И онда кад треба затворити какву личност у

комаду — а она је, на највећу огорченост публике, вазда најневинија — заведећу сабље и иза проспекта зачујем ударце од кундака. Затим се отворе врата, и два старинска ојника стану као стража крај њих. Они готово увек носе извештале униформе, двороге пешпире са неколико пера, опрему за патроне, и беле кожни кајише и особите сабље, какве човек обично више виђа по изложима антикварским. У дну се виде још неколико кита од перја, бели кајиши и чуднавате сабље, које много значе за тешко окривљенога јунака, те му никако не може ни на памет пасти да се усуди да побегне. Та два старинска војника, по заповести једног старинског наредника, одмах узму у средину између себе несрећнога глумца и одведу га — у страшну, мрачну тамницу, налик на кулу, као што то човек дршћући у саучешћу увек замишља себи.

Крај свега респекта према свакој ствари што се тиче суда, морао сам се сетити ових провинцијалних позоришних јунака, кад два карабинијера у дугореним фрактовима са два краја, итд., уведоше у кафез оптужене *Ragosu* и *Bordanija*, и кад стадоше с обе стране од њега са бајонетима на лешкама. Овај кафез за оптужене — какав је у обичају у Италији — мора код иоле осетљивијих природа да пробуди неку језу од средњевековних страха. Унутра у том затвореном простору, који у неку руку личи на кафез за трице грабљивице, стоји неколико затворено обојених клуца, на којима седе оптуженици и кроз решетку гледају на судије и на заклете сведоке — ситуација која је сасвим згодна за то, да би, на пример, и најнежнији бечки генерал, кад би тамо седео, изгледао као једна од најдивљијих животиња у Клеберговој менаџерији.

Непокретни, не дижући очију с оптуженога, стоје крај кафеза карабинијери. У дну естраде — на којој имају своја узвишена седишта *Publico ministro* (државни тужилац) и три судије, у првој одећи, са баретом и белим повезима око врата — стоји такође за време целога спора, опет један дворого, са напред уздигнутом перјаницом, а међутим испод ногу председникових, баш испод самога златнога грба на његовом пулту, седи за једним малим столићем с актима у своме *Canceliere* (секретар). На улазу у салу стоји *Usciere* (судски херолд), огрнут првим огрточем и с узаном белом повезом на грудима.

Удински *Usciere*, стари један господин с дугачком седом косом и намештеном брдом, јесте фигура, као да је искочила из бакрореза шеснаестог века. Кад он подигне руке и викне овамо у салу своје „*Entra Corte*“ (настаје седница); кад се затим у већ описаној околини кафеза и перјаница појаве хаљине и барети судија и адвоката; кад под естрадом, у неку руку под заштитом некога права, заузме своје место оштећени, кад поглед падне на чудновато сјајне униформе официра на улазу у салу, и на шарене завесе и заклопце на прозорима, кроз које, у разним призматичним бојама, пада светлост на сву ту сценију: тада човек осети како се одваја од садашњости и како се преноси у ону живописну прошлост, с којом смо се упознали преко старих слика и кроника.

Разуме се, јуначка живахност доста често забаци на страну бароку па се и ступићу покрај свих огртача, барета и белних вратних повеза. А нарочито један бранилац у Рагосином процесу, имао је неки особити начин говора. Почео је био сасвим мирно, отворио неколико законика пред собом, исцитирао ово, исцитирао оно, па онда на послетку опет склопио књиге па општро погледао у сведоке, као да хоће да каже: „Сад пазите, сад ћемо да прерадимо причу.“

И сад откочи најгорње дугме на својем огртачу, тако, да му сасвим лагано паде с рамена, па онда стаде у напредно инквизиторском тону, постављати питања, за која је у напред знао, да на њих неће нико одговарати. При сваком новом питању, подизао је изнова огртач на горе, као да му је он својим додиром са његовим плећима давао неку тајанствену моћ за сва новија питања, или неку другу особиту моћ. Дршћући од нестрпљења, говорник је, између осталог, бацио и ово питање, ко му јамчи за то, да његов клијент Рагоса не би био у Аустрији обешен као саучасник онога Оберданка, који је правно бомбе — гаранција коју, разуме се само по себи, не би примио на се ни један од присутних, због чега је говорник баш и добацио то питање духу времена и ударио у неку врсту триумфалне дреке, али ју је одједном прекинуо боље се огрнувши својим огртачем, па пригушеним гласом стаде жалити судбину оптуженикова пријатеља, кога су у цвету младости његове обесили у Трсту. Кад је мислио да је довољно потресао срца, завали се у своју наслоњачу, показујући колико се силно уморио, и покри очи рукама. Кад их је опет подигао, на трепавицама су му одиста биле сузе.

Оба оптужена гледаху у тога човека, коме је њихова ствар толико била на срцу и дивили му се. Рагоса углађени иредентистички младић, чак се заводнички осмехну, а оне кудраве, шарене прилике у одељењу за публику, као да нису биле зле воље и с неколико усклика изјавише своје признање. Али кавалијере Валсечи, врховни судија у Венецији и изаслани председник Corte-a d' Anise у Удини, умео је поред свих ових темперамената да одржи ред, и да покаже своју власт тако лако узбудљивој публици, онако, како би то служило на част сваком суду на свету. Он никад није прекидао ни једнога говорника, али није трпео ни најмањи знак каквог одобравања од стране слушајалаца, с којима је уосталом умео изванредно да поступа. Он их је, на име, вазда похваљивао због њиховог доброг држања и изражавао жељу, да тако и на даље буде, већ и зато, што је од своје стране решен на све могуће строге мере. А кад би дотичан бранилац у такој прилици молио за потврду, да он ништа није урадио да би изазвао допадање, председник би најучтивље одговорио, да он не може ни замислити такав случај, да би један адвокат могао имати таку намеру.

Државни тужилац Цисоци обукао се у неку, управо античку достојанственост. Отмен и предусретљив начин, на који су он и председник предусретали адвокате, учишло би, да млади бечки браниоци покрвене од радости. Непрекидна озбиљност и мирна пажња трајала је за све време

процеса у пороти, која је по изгледу била састављена из полу умерених елемената из Удине и околине.

Ја пишем ове редове док се порота саветује, и до сад се није десио још никакав озбиљан испад у овом врло експлозивном спору. Грађани су само доцније учинили себи то задовољство, да ослобођене политичке атентаторе против Аустрије, изнесу из сале на својим раменима и да варош мало осветле.

По свој суштини његовој, талијанском народу треба театралног накита при судским споровима; али и покрај тога или можда баш зато, они испуњавају свој високи задатак врло тачно. Огртачи и перјанице, двороги шешири и барети, јесу ствари према којима и бунције имају спекта.

ИЗ АДМИНИСТРАТИВНЕ СЛУЖБЕ

Једна начелна одлука Пореске Управе

12 августа 1903 год. ПрБр. 16646.
Чл. 106 и 107.

У члану 106. и 107. закона о непосредном порезу, одређени су рокови за наплату пореза као и за егзекутивну наплату.

Ови рокови односе се на распоређени порез, који је учињен према члану 78. реченог закона.

Али, ако наступи случај, да се какав порески обавезник у току године принови са још каквим порезом, или дотле није ни био задуживан, одељење ће у таквом случају пореском лицу израчунати приновљену суму пореза, а у пореској га књижици, као и у распореду пореза задужити и одужити тек онда, ако претходно положи ту суму.

Иаузима се само случај, ако се порески обавезник принавља порезом на земљиште.

* * *

Као што се из ове одлуке види, Пореска Управа нашла је да се рокови, предвиђени чл. 106. и 107. закона о непосредном порезу, не односе и на онај порез, којим се дужник накнадно задужи у току године, што је отпочео какав рад или приновио други који порески објекат.

Она, на против, тражи да се он одмах плати, чинећи изузетак само код пореза на земљиште.

Пореска Управа није изнела ближе разлоге, који су овакву одлуку изазвали, али били узроци који му драго, ми налазимо да је ова одлука умесна и јавља се као мера, која има да спречи изигравање пореских власти од стране оних, који имају моментано рачуна, да свој порез повећају, па кад та потреба престане, они онда доказују, да тај порески објекат, који су пријавили да им се порез повећа, и не постоји, тражећи да се од плаћања ослободе.

Наравно, да на овакав начин стварају пореским властима један велики излишан посао.

Тога од сада не може бити, јер чим ко изјави жељу, да му се порез повећа, мора га одмах и платити,

ПОУКЕ И ОБАВЕШТЕЊА

Један општински писар пита ово:

„Кад се аренда касанска или која друга, не наплати од закупца у року од три године, сме ли се после наплаћивати? И, ако се не би могла наплатити, ко је одговоран општини за штету — да ли онај председник, што је пропустио у своје време наплатити аренду, или онај који после њега дође, па ову аренду прими као општинско потраживање, у место да од пређашњег председника тражи готове паре.“

На ово питање одговарамо:

Аренда касанска или која друга, може се увек тражити од дужника, па тек ако се он брани застарелашћу, настаје ово питање, јер се у грађанским питањима не гледа на застарелост по званичној дужности, као што је то случај код кривичних дела.

Аренде, пак, као добра и благодејања општинска, не застаревају за три године, него за шест у смислу §. 931. грађанског закона, те се, према томе, и у случају, који је напред изложен, може тражити од закупца без бојазни, да ће се он моћи користити застарелашћу.

Ова застарелост може наступити у случајевима, ако општина није аренду нарочито обезбедила уговором и кауцијом, као што то обично бива, иначе се она наплаћује из кауције, заложеног имања или јамаца.

Оволико о застарелости и праву наплате.

Што се пак, тиче, питања: је ли председник одговоран, ако наплату не изврши на време, те тако настане штета за општину, ствар стоји овако:

Ако председник општине, који у општини дели послове, није одредио нарочито лице, које би се бавило прибирањем општинских прихода у смислу тачке 2. чл. 95. закона о општинама и тач. 1, и 3 и 6, чл. 107 истог закона, онда је он лично одговоран што приходи нису наплаћени на време, него је настала штета за општину, нарочито ако се још утврди и то, да је он ово намерно пропустио учинити.

У смислу тачке 15. „уредбе против злоупотребљенија с' благодаријама општинским“ од 23. марта 1840 год. може се тражити од одговорног председника накнада штете.

А за ову накнаду одговорни су сви они председници, који су били на тим положајима до дана, када је застарелост наступила.

* * *

Један општински писар пита:

„Наша је општина разгруписана пре месец дана, и ми смо направили нов буџет у смислу чл. 130 закона о општинама и стога приреза не прелази 10%.“

Смемо ли чинити издатке по овоме буџету, кад га је одбор одобрио, или треба какво одобрење.“

На ово питање одговарамо:

Баш у чл. 130 закона о општинама, који се у предњем питању помиње, јасно стоји: да овакав буџет мора одобрити надзорна државна власт, и само је требало ову одредбу прочитати до краја, па би и само питање изостало.

Никакав се издатак не сме чинити пре, него што се буџет одобри од надлежне власти.

* * *

Један општински писар упутно је ово питање:

„По пропису §§ 15 и 16 полицијске уредбе, дато је право странама, да се противу пресуда

и решења општинских и државних власти могу жалити прво — претпостављеној власти, и решење ових извршио је.

Међутим, код мене је био овакав случај:

Кмет села Н. достави суду, да је Павле Јовановић заузео сеоски бунар на самовластан начин, ма да је бунар својина сеоска од пре 80 година.

Испитом 18 способних сведока утврђено је, да је бунар одишта сеоски, и да оптужени нема никаквог права на бунар.

Пошто је заузео овако утврђено, општински суд казнио је окривљеног са три дана затвора и наредио, да бунар пусти у својину сеоску.

Против ове пресуде окривљени је изјавио жалбу, али среска власт га је одбила, те тако суд огласи пресуду извршном у смислу поменутих §§ 15 и 16 полиц. уредбе.

Али начелник окружни, на жалбу окривљеног, не осврћући се на горња законска наређења, поништи рад среске власти, насилајући се на §. 17. поменуте уредбе, те среска власт, према томе наређењу начелства, поништи и саму пресуду општинског суда.

Како, према овоме, село остаје без бунара, то настаје питање:

Које да се жали село против овакве радње начелства?

Ако нема места жалби, може ли да тужи окружног начелника за дело из §. 127. кривич. закона, што се упуштао у оцену решења, које је било извршено, дакле ненадлежно? и,

У опште шта да ради село, те да стане на пут самовољи једнога човека?

На ово питање одговарамо:

Наређења §§ 15 и 16. полиц. уредбе јасна су.

По њима, против пресуда општинских власти, донесених по III части кривич. законика, има места жалби првој надзорној власти, и решења су њена извршена.

Против ових решења нити има места жалби на вишу власт, нити она може да улази у оцену истих, а најмање по §. 17- поменуте уредбе, који је из основа замењен и укинута доцнијом изменом §§ 15 и 16. полиц. уредбе.

Не може се порећи право старијој власти, да води рачуна и стара се, да се закони правилно примењују и неправда не чини, али у тим случајевима, она има права да предузима извесне кораке и мере против самих органа, који греше, а никако да мења одношај, који су ове власти већ створиле, црпећи право из своје надлежности и схватајући значај закона овако или онако — правилно или погрешно.

Само у случајевима, кад је нижа власт не надлежно дејствовала, или прекорачила границе свога права, и тако учинила очевидну незаконитост, може старија власт да обустави извршење тако незаконито донесене одлуке, по праву надзора, које јој даје уређење централне управе, упућујући уједно нижу власт, које кораке да предузме за поправку учињене грешке.

Према овоме, ако је у овом овде случају, било несумњиво дело самовлашћа из §. 375. под а крив. законика; ако дело није било застарело; и ако је дотични суд био надлежан за извиђај, онда је начелник окружни одишта учинио погрешку, што се упуштао у оцену ове пресуде, коју је надлежна власт одобрила.

Ова се погрешка може поправити жалбом, коју би сеоски пуномоћник послао г. Министру унутрашњих дела.

Начелника окружног, не би могли тужити, ако се не би могло доказати, да се намерно учинио повиним, јер је он донео онакво решење сигурно за то, што је стајао у погрешном уверењу, да тако може урадити по закону.

Један срески писар пита ово:

«Секције железничке, подижући тужбе за железничко-полиц. иступе, у већини случајева траже да се кривац осуди и на накнаду штете.

Настаје питање: како ће се изналазити ова штета — да ли вештачењем на лицу места, или ће се тражити од дирекције, да она каже вредност учињене штете.»

На ово питање одговарамо:

Кадгод је штета учињена од стране путника на возу, она се наплаћује по ценовнику, одређеном од стране дирекције.

Наплату ове штете врше сами органи железнички, без суделовања полиц. власти, или ако би се и тражило учешће ове, оно би само било у облику помоћи возном особљу.

Међутим, кад год је случај штете на железничкој прузи, где је за извиђај и пресуђење надлежна полиц. власт, ту ће се штета изналазити на начин, прописан расписом г. Министра унутр. дела од 24. марта 1895 године Пбр. 6299, који гласи:

«Господин Министар грађевина јавља ми, како неке полиц. власти, које извиђају и суде железничко-полиц. иступе, не досуђују увек и оштете, које кривци учине железнич. имовини, и како ово не чине с тога што им није јасно ко треба да изврши процену учињене штете, па ме је молио да по овоме издам потребну наредбу полиц. властима, како би се неправилности избегле и убрзала радња иследних власти за ове кривце, а у исто време спречили материјални губитци железничке касе.

Услед овога, а да би полиц. власти правилно и једнообразно, вршиле поменути посао, препоручујем начелству, да са подручним властима сваки достављени случај железничко-полиц. иступа кратко и брзо свршава, као што је то и ранијим расписима наређено; и да при изрицању казне за учињену кривцу, исправља коначно, истом пресудом, и питање о накнади учињене штете, осуђујући окривљеног да и штету по процени плати, као што се то и у другим иступним делима ради.

Накнада има се досуђивати за обичне мале штете по процени чувара пруге, као законитог железничког службеника, кад кривца на самом делу ухвати, за веће штете по процени секционог инжињера као стручњака (§. 35. уредбе полиц. власти), а онде, где није опасност у одлагању, нити да ће се трагови учињеног квара да изгубе, а међутим и штета би повећа била, због чега оцена једног лица не би давала довољну гаранцију за процену, него би требало одредити вештаке према §. 23. тач. 9. уредбе полиц. власти, — у томе случају имају се по правилу узети три вештака, и то овде обично секциони инжињер, или његов заменик, као стручњак, кмет и један грађанин, или два грађанина, без кмета, из оближње околине, који имају прописане услове за вештаке по §. 251. грађан. суд. поступка.

Новац наплаћени од кривца за овакве штете, шаљаће извршне власти свагда главној благајници

дирекције железн. са назначењем: од кога је, по којој пресуди (дан и број пресуде) и кога дана досуђена штета наплаћена».

СЛУЖБЕНЕ ОБЈАВЕ

ТРАЖИ СЕ

Из канцеларије суда општине грабовничке, у срезу гужанском, нестало је 8 сточних пасоша са уникатом, серија CLXX а под Бр. 18955, 18957, 18958, 18980, 18981, 18983, 18991, и 18994. Скреће се пажња свима полиц. властима на ову покрађу.

ПОТЕРЕ

Илија Рањеловић, тежак из Новог Села, среза власитиначког, који је решењем лесковачког првостепеног суда од 19. јуна ове год. Бр. 10104. стављен под суд и у притвор, због тешке повреде тела, 9. о. м-ца побегао је из притвора судског. Илија има 25 год., средњег је стаса, плав, косе смеђе, бркова малих, смеђих; од одела има: шајкачу, старе чакшире и гуњ од црног сукна, кошуљу од тежињавог платна. Моле се све полиц. власти, да Илију живо потраже, и нађеног спроведу првостепеном суду лесковачком, с позивом на Бр. 10764 УБр. 24485.

Ноћу, између 7. и 8. ов. м-ца, украђена су Драгомиру Миленковићу из Скеле, среза пољског, окр. ваљевског, са пашњака два коња од којих је један стар 17 год., длаке беле, десно уво по зади изрезано, има жиг. «Т.» Други је длаке дорасте, стар 6 год., без роваша. Моле се све полиц. власти, да крадљивца и покрађу живо потраже и нађене спроведу начел. округа ваљевског, с позивом на Бр. 10367. УБр. 24525.

Павлија кћи поч. **Стевана Стојковића**, из Мрђеноваца, има да се узме на крирични испит за дело из §. 164. кривич. закона. Павлија је од своје куће отумарала незнано где. Она им 17 год., стаса је средњег. Образа округлих очију и коса црне, у опште црномањаста; ка је од своје куће отишла имала је на себи селачку белу памучну кошуљу, по рукавима и позади низ скуте везену, летњу шарену ципану реку, на глави летњу шарену мараму. Моле се све полиц. власти да Павлију живо потраже и нађену спроведу начел. ср. пољског, с позивом на Бр. 6530. УБр. 23800.

Марко Марковић, покрштени Циганин, из Немучана, који је до сада био због више крађа осуђиван на робију, извршио је крађу коња на ваљевском вапшару на Св. Илију ове год., па по извршеној крађи побегао је незнано куда. Марко има 24 год., раста је средњег, косе црне, очију црних, лица округла, великих црних бркова, од одела има: копран од шајака, танку кешуљу и гаће, на ногама опанке, на глави шубару. Моле се све полиц. власти, да Марка живо потраже и нађеног спроведу начел. среза пољског, с позивом на бр. 6521. УБр. 23799.

Годар, Луј - Пол, родом из Константине у Алжиру, стар 29 година, бив. чиновник француске Банке у Брислу, проверенио је 48.000 динара банчиног новца и побегао у друштво са својом милосницом **Маријом - Лујзом Кошио**,

родом из Лијона и старом 25 год. Проневера ова извршена је 1. или 2-ог јула тек. год. а 4. истог м-ца бегунци су виђени у Лијону, одакле су истог дана отишли у Марсељ, тамо им се

Годар, Луј — Пол

траг изгубио. Годар је висок 1 м. 47, косе је плаво-риђе, лица бледа, очни су му канци црвени, говори само француски. Марија је високог стаса, добро развијена, косе угасите, очију

Марија — Лујза Кошне

прних, погледа оштра, одева се увек елегантно, говори такође, само француски. Бриселска полиција актом Бр. 6940 моли све полицијске власти за најживље тражење ових бегунаца. Акт управе града Београда Бр. 24320.

СКРЕТЕ СЕ ПАЖЊА

Милана Марјановића, стругарског калфу, окривљеног због крађе, тражи кварт дорћолски управе града Београда. Пронађеног треба стражарно спровести поменутом кварту, или самој управи с позивом на акт Бр. 23833.

Јосиф Поповић — звани **Чика Јоса** инжињер. Недавно је пуштен са осуде и одмах отпочео свој стари занат. Био је до сада осуђиван два пута судски, због крађа, превара и фалси-

фиката, и то прво на две а по том на пет година затвора. Пуштен са осуде, одмах се је почео издавати за политичког мученика, па како располаже са довољно интелигенције и знањем неколико језика, то му је лако било и придобити простодушни свет за своје лажи. Циљ овим лажима била му је превара, као и раније. Код једне породице, представио се као чиновник у пензији, коме, због политичког гађања, није издавана пензија 25 година, по коју ће најзад сад добити. И баш када је овим путем стекао поверење и увукао се у кућу, која

Јосиф Поповић

је сањала, да ће је „Чика Јоса“ усрећити, изненадна посета полиције поквари обојима слатке плузије.

Јосиф је родом из Аустро-Угарске, но у Србији одавно живи, занимајући се варањем. Како је кад требало, он се је издавао за инжињера, предузимача, посредника, чиновника, пензионера и др.

Пресудом кварта теразијског кажњен је, због скитње, са 5 дана затвора и прогонством у Аустро-Угарску на свагда, за то се обраћа пажња свима властима на његов евентуалан повратак, у коме га случају треба поново казнити и пребацити преко.

КРИМИНАЛНЕ БЕЛЕШКЕ И ДОГАЂАЈИ У ЗЕМЉИ

Ноћу између 29 и 30 јула Драгутин Јовановић, из Ваћевца, убио је свог оца Филипа. Против убице поведена је истрага.

30. јула Александар Павловић, из Граница, среза јасеничког у друштву са још пет друга, око 9. часова причекали су на путу Милојка Јовановића, онд. кад се са њиве кући враћао те га Александар из пушке смртно ранио, од чега је 31. јула око 4. часа по подне издануо. Кривци су сви у рукама власти сем Александра, који је по извршеном убиству побегао и за њим је наређена потера.

31. јула око 9. сати по подне запањено је сено на штали Браће Митровића, трговца из Шапца, ненапњом њихових слугу, па је ватра одатле захватила и магазу њихову, једну кућу слабог материјала, ондашње трг. банке један чардак, шупу и магазу Илије Радловића, трг.

Зидан магацин и једну кућу слабог материјала Симоновића, трговца, и стовариште грађе Стевана Параноса и другова. Штета износи 50.000 динара. Истрага се чини.

31. јула на подне, два непозната лица напала су на Бунишком друму на месту званом „Чокотин Гроб“ Мијајла Стевановића, онд. трг. који је путовао за Делиград и отели му 200 динара у српским новчаницама од по 10 динара. Предузета је истрага за проналазак ових разбојника.

31. јула Сима Јовичић и његов синовац Здравко, оба из Рађева среза моравичког, округа чачанског, завадили су се око међе на имању са својим рођаком Велимиром Јовичићем онд., и овога секиром два пута у главу ударили, од којих је повреда исте ноћи умро. Оба кривца су у рукама власти и над њима се води истрага. Здравко дело признаје.

3. августа, пре подне, нађена је обешена на своме трлу Јелена жена Јована Јанића, из Бобове, среза ресавског, округа моравског. Истрага се води.

3. августа Димитрије З. Траиловић, ученик трговачки, нађен је обешен у шуми свога газде Огњана М. Живковића из Пожаревца. Предузета је потребна истрага.

4. августа, око 4. часа изјутра, непознати зликовац унаоко је комесарницу на вашаришту Ђупријском, од чега је изгорела шупа од дасака до комесарнице. Штета износи 300 динара. Истрага се води за проналазак кривца.

5. августа у вече нађен је убијен Ђирко Стојановић из Ужица — коцкар. Наређена је истрага.

7. августа око 11 сати пре подне, у Белој Паланци, Милан Стајић из Вете, убио је ножем Зеку Меметовића, Циганина амбаса из Ниша, због преваре. Убица је ухваћен и налази се у рукама власти.

8. августа на путу Медвеђа — Бања, нађен је убијен из пушке Фејза Ајдеровић, контролор дувана у срезу јабланичком.

8. августа Стојадина Јовића, надничара из Барине, округа подринског, затрпала је земља, коју је копао ради оправке Ђуприје на реци Радаљу.

Ноћу између 9. и 10. августа око 9 сати, убијен је из пушке у својој авлији Сретен Станић, из Ступчевића, среза ариљског. По извешћу ово убијство извршио је Стеван Јовановић, онд., који је у рукама власти, а убијство је извршено из освете, јер су били као комшије у великој свађи, а обојица су сумњиве личности, јер су више пута осуђивани због крађе.

10. августа у пољу села Кленовика, округа пожаревачког, нађен је убијен Панта М. Марковић из Кленовика. Истрага се води за проналазак зликовца.

11. августа погинуо је од непознатих зликоваца Миленко Павловић, из Добраче, округа крагујевачког. Предузета је истрага за проналазак убице.

Ноћу између 11. и 12. августа непознати човек напао је на кућу Максима Мараша — Васиљевића из Каменице, округа топличког. Нападача су укућани убили секиром. Среска власт води истрагу на лицу места.

15. августа Петар Пунђејић, из Рудне Главе, среза поречког, убиен је на своме салашу у месту званом „Кулне Греху“. Истрага се врши на лицу места.